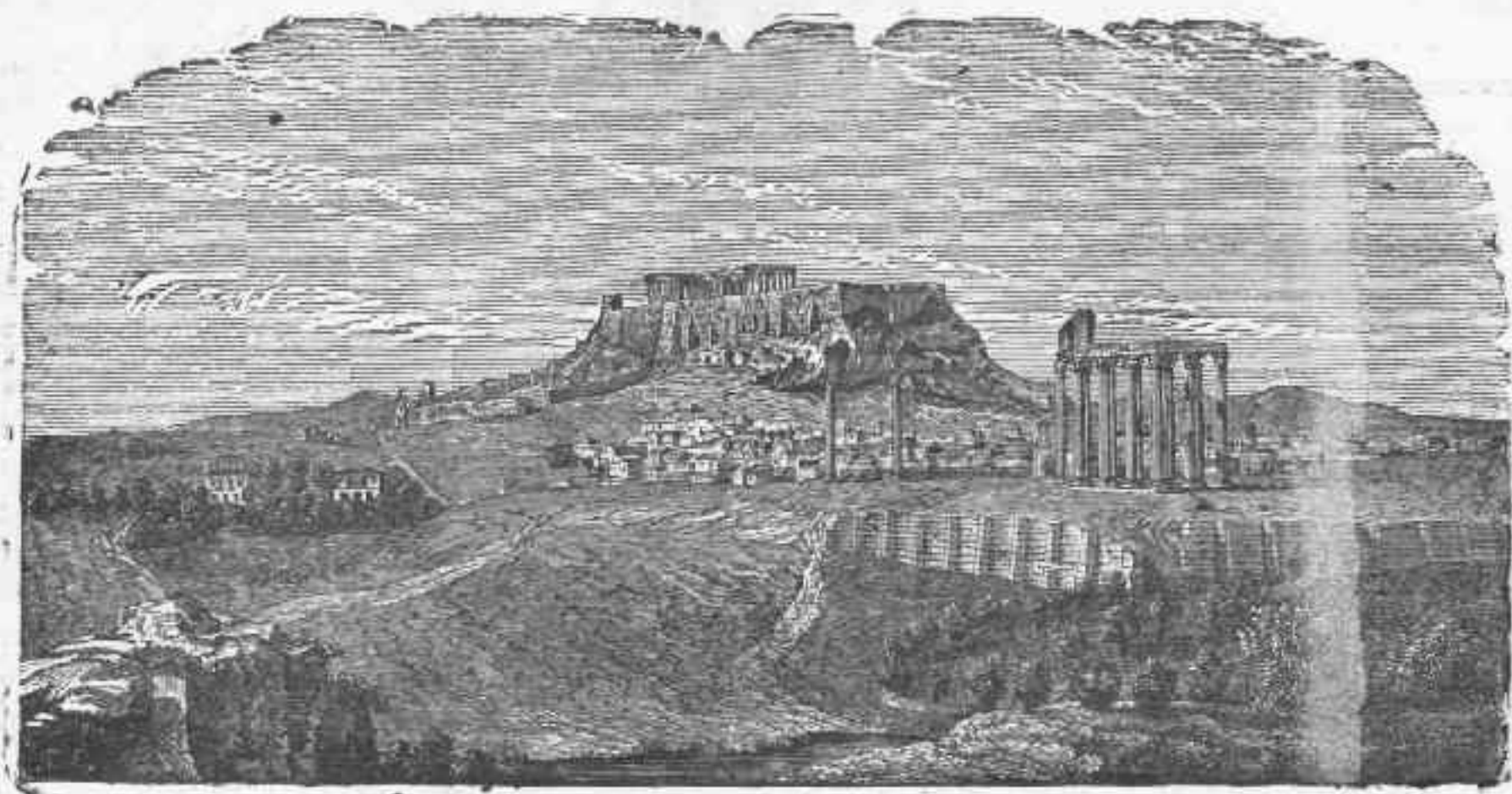

ΠΑΝΔΩΡΑ.

1 ΙΑΝΟΥΑΡΙΟΥ, 1868.

ΤΟΜΟΣ ΙΗ'.

ΦΥΛΛΑΔΙΟΝ 427.

ΠΑΝΑΓΙΩΤΟΥ ΝΙΚΟΥΣΙΟΥ

ΤΟΥ ΓΕΓΟΝΟΤΟΣ ΔΙΕΡΜΗΝΕΥΤΟΥ ΤΗΣ ΟΘΩΜΑΝΙΚΗΣ
ΑΓΛΗΣ Η ΜΕΤΑ ΤΟΥ ΣΟΦΟΥ ΟΘΩΜΑΝΟΥ ΒΑΝΗ-
ΕΦΕΝΤΟΥ, ΔΙΔΑΣΚΑΛΟΥ ΚΑΙ ΙΕΡΟΚΗΡΥΚΟΥ
ΤΟΥ ΣΟΥΛΤΑΝΟΥ ΜΕΧΜΕΤΟΥ ΤΟΥ Δ',
ΤΕΘΥΛΛΗΜΕΝΗ ΔΙΑΛΕΞΙΣ ΠΕΡΙ
ΤΗΣ ΧΡΙΣΤΙΑΝΙΚΗΣ ΠΙΣΤΕΩΣ.

« Ἀρεταὶ δ' αἰεὶ μεγάλαι πολύμοθοι
Βασιᾶ δ' ἐν μακροῖσι πικίλλουσιν, ἀκοᾷ
Σοφοῖς. Ὁ δὲ καὶρὸς ὁμοίως
Παντὸς ἔχει κορυφάν. »

[Πινδ. Πύθ. Θ', 133—36.]

Μεταξὺ τῶν χειρογράφων τευχῶν τῆς Πατ-
ριακῆς βιβλιοθήκης ὑπάρχουσι καὶ τέσσαρα,
τὰ ὑπ' ἀριθ. ΤΞΘ'—ΤΟΑ', σχήματος τετάρ-
του μικροῦ, ἐπὶ βαμβακίνου χάρτου γεγραμ-
μένα περὶ τὴν ΙΗ' ἀρχομένην ἑκατονταετηρί-
δα, ἐπιγραφὴν δὲ φέροντα τοιάνδε: « *ΚΑΤΑ
ΜΟΥΧΑΜΕΤΙΣΤΩΝ*. Τὸ παρὸν πόνημα ἐξε-
τέθη παρὰ τοῦ εὐσεβεστάτου βασιλέως ἡμῶν κυ-
ροῦ Ἰωάννου τοῦ Καρτακουζηνοῦ, τοῦ διὰ τοῦ
ἀγίου καὶ ἀγγελικοῦ σχήματος μετονομασθέντος
Ἰωάσαφ μοναχοῦ. » Τούτων μὲν οὖν τὸ τελευ-
ταῖον, ὑπ' ἀμαθεστάτου ἀντιγραφέως γεγραμ-
μένον, μετάφρασίς ἐστι τοῦ αὐτοῦ πονήματος
εἰς τὴν κοινὴν διάλεκτον, γενομένη ὑπὸ τοῦ

περὶ τὰ μέσα τῆς ΙΖ' ἑκατονταετηρίδος ἀνθή-
σαντος περιφήμου θεολόγου καὶ διδασκάλου
τῆς τοῦ Χριστοῦ Μ. ἐκκλησίας Μελετίου Συρί-
γου τοῦ Κρητός, « προτροπῇ τοῦ ἐκλαμπροτάτου
καὶ θεοσεβεστάτου αὐθέντου πάσης Μολδοβλα-
χίας κυρίου Ἰωάννου Βασιλείου βοεβόδα, » ὥς
ἐν τῇ τοῦ τεύχους ἀρχῇ σεσημείωται (α). Πε-
ριέχει δ' ἐπιπλέον καὶ Παναγιώτου τοῦ Νικου-
σίου, τοῦ γεγονότος διερμηνευτοῦ τῆς Ὀθω-
μανικῆς αὐλῆς τὴν μετὰ τοῦ σοφοῦ Ὀθωμα-
νοῦ Βανῆ-εφέντου, διδασκάλου καὶ ἱεροκήρυκος

(α) Ἀπαξ μόνον, ἔσον ἐγὼ γινώσκω, ἐξεδόθη τὸ πρωτότυπον
τοῦ πονήματος ἐν Βασιλείᾳ τῇ 1543, τοιῆδε ἐπιγραφῇ: « Τοῦ
εὐσεβεστάτου καὶ φιλοχρίστου βασιλέως Ἰωάννου τοῦ Καντακου-
ζηνοῦ, τοῦ διὰ τοῦ ἀγίου καὶ μοναχικοῦ σχήματος μετονομα-
σθέντος Ἰωάσαφ μοναχοῦ, κατὰ τῆς τῶν Σαρακηνῶν αἰρίσεως
Ἀπολογίαι Δ'.— Τοῦ αὐτοῦ κατὰ τοῦ Μεσέμβ Δόγοι Δ'.— Ε-
τυπώθη ἐν Βασιλείᾳ παρὰ μὲν τῷ Νικολάῳ Βρυλλιγγέρῳ, ἐπι-
μελεῖα δὲ καὶ ἀναλώμασι Ἰωάννου τοῦ Οπαρινεῦ, χιλιοστῶ
πεντακοσιοσαῶ τεσσαρακοστῶ τρίτῳ ἀπὸ τῆς θεογονίας ἐνιαυ-
τῷ, Μονοχιῶνος δευτέρῳ ἰσταμένου. » Ἡ δὲ τοῦ Συρίγου μετά-
φρασις οὕτω ἐξεδόθη. Εὐρηται δ' ἡ αὐτὴ καὶ τῇ Οὐίνδοβανείῳ
(Βιενναίᾳ) βιβλιοθήκῃ, ὑπ' ἀριθ. XXXII [βλ. Καλλιάρου Sup-
plem. I ad Lambec. Comment. col. 237 — 243], καὶ ἐν τοῖς
Νανιανοῖς χειρογράφοις (συμπεριλαμβανένοις ἤδη τῇ τοῦ ἀγίου
Μάρκου τῆς Εὐετίας βιβλιοθήκῃ), ὑπ' ἀριθ. CXXIX [βλ. Μ.γ-
γαρίλου Graeci Codic. MSS, apud Nanios Patric. Venet. pag.
298]· πλὴν ὅτι τὸ τελευταῖον τοῦτο χειρόγραφον ἑλλιπές ἐστι
τῆς ἀρχῆς, ἥ δὲ συνεκπέπτωκε τοῦ τε συγγραφέως τὸ ὄνομα
καὶ τοῦ μεταφραστοῦ.

τοῦ σουλτάνου Μεχμέτου τοῦ Δ', τεθυλλημένην *Διάλεξιν* περὶ τῆς χριστιανικῆς πίστεως, εἰς τὴν κοινὴν καὶ ταύτην διάλεκτον.

Περὶ τῆς τοῦ ἐνδόξου τούτου ἀνδρός βιοτῆς σοφὸν σχεδίασμα ἐξέδωκεν ἐν τῇ *Παρθώρᾳ* πρὸ πέντε ἡδὴ ἐτῶν ὁ πολυῦδρος καθηγητὴς τοῦ ἐθνικοῦ πανεπιστημίου κ. Κ. Παπαρρηγόπουλος (α), ἐν ᾧ καὶ τὴν *Διάλεξιν*, περὶ ἧς ὁ λόγος, συνεξέθετο, ἐρανισάμενος ἀπὸ τοῦ Γάλλου De la Croix, ἐλλείπει τοῦ ἀρχετύπου. Ἀντιπαραβάλλων δέ τις αὐτὴν πρὸς τὸ ἀρχέτυπον, καθορᾷ ὅτι τῶν κυριωτέρων μόνον κεφαλαίων τῆς *Διαλέξεως* ἀπανθισμὸν ποιησάμενος, καὶ τοῦτον ἐν συνόψει, ἐξέδωκεν ὁ Γάλλος ἐκείνος εἰς φῶς. Οὐ μὴν δὲ ἀλλ' ἀπαντῶσι καὶ τινα ἐν αὐτῇ ἄλλως ἔχοντα ἢ ὡς ἐν τῷ ἀρχετύπῳ φέρονται. Οὕτως, ἐν παραδείγματι, ὁ τὴν στρεβλὴν ἐρμηνείαν τοῦ κυριακοῦ φθέγματος: Ἡλὶ, Ἡλὶ, λιμὰ σαβαχθαρί ποιησάμενος τῷ Βανῇ ἀρνησίχριστος ἱερεὺς, παρὰ τῷ Γάλλῳ μὲν Ἑλληγ, ἐν δὲ τῷ ἡμετέρῳ χειρογράφῳ Ἀρμένιος. Πότερος ἄρα γε ἦν ὁ τὴν γνησίαν τοῦ ἀρχετύπου γραφὴν διαστρέψας, ὁ Ἑλληγ ἀντιγραφεὺς, ἢ ὁ Γάλλος ἐρμηνευτής; Οὐκ ἔστιν ὁμῶς καὶ τοῦτο ὅλως ἀκήρατον, τοιοῦτον δηλαδὴ, οἷον ἐκ τῆς τοῦ συγγραφέως γραφίδος ἀρχῇθεν προήλθεν ἐπαθε γὰρ ἐνιαχοῦ ὑπὸ τῆς παχυλῆς τοῦ ἀντιγραφῆως ἀμαθείας διαστροφάς τινας, ἴσως δὲ καὶ τινα ἐξ ἀβλεψίας αὐτοῦ ἐξερρύθησαν, ὡς ἐκ τινων ἀσυνέτων καὶ τεταραγμένων δοκούντων χωρίων ἐπείσει τεκμαίρεσθαι.

Πλὴν ἀλλ' ἀπορία τις γεννᾶται ἐν τούτῳ: πότερον, εἰς ἀρχαίαν ἄρα γε φράσιν συνέγραψε τὴν *Διάλεξιν* ὁ Νικουσίος, ἢ εἰς τὴν κοινὴν; Ἐγώ γε μὲν σαφῶς περὶ τούτου εἰπεῖν οὐκ ἔχω, ἀποκαλύψει δ' ἴσως ὁ χρόνος ποτέ. Καὶ δύναται τις μὲν ὑπολαμβάνειν, οὐκ ἄνευ λόγου, ὅτι ἄλλος τις μετ' ἐκείνον μετήνευχε τὴν συγγραφὴν εἰς τὴν κοινὴν φράσιν, ὡς λόγου χάριν ὁ ἀνωτέρω μνημονευθεὶς Συρῆγος, ὁ καὶ τὰ τοῦ Καντακουζηνοῦ, συγγενῇ σχεδὸν ὄντα τῇ *Διαλέξει*, μεταφράσας· ἀλλ' ἂν ἕτερος πάλιν εἴπῃ, ὅτι ἐπίτηδες ὁ συγγραφεὺς ἐχρήσατο τῇ κοινῇ, ὅπως ἂν κοινὸν τοῖς πᾶσιν ἀνάγνωσμα παράσχηται τὴν *Διάλεξιν*, οὐκ ἀπεικότα δόξαιεν ἂν καὶ οὗτος λέγειν.

Ἀλλ' ὅπως ποτ' ἂν ᾖ, οὐ καλὸν ἐδοξέ μοι κεκρυμμένον μένειν ἐπὶ μακρὸν ἐν τῷ σκότει τοιοῦτον μνημεῖον (β) μαρτυροῦν ἐκδηλότατα

τὸ ἐπὶ τῇ πατρώᾳ πίστει στερρόν καὶ ἀκράδαντον τοῦ ἐπιφανεστάτου Ἑλληγος, καὶ τὴν παρρησίαν, ἣν εἶχε πρὸς τοὺς κρατοῦντας ἐν οὕτῳ δεινοῖς καιροῖς, περὶ θρησκείας μάλιστα ἀμφισβητῶν, οὐκ ἄνευ κινδύνου, πρὸς ἄνδρα ὅσῳ ἐνθεομανῇ, τόσῳ καὶ διὰ πάσης τιμῆς ἀγόμενον παρὰ τῷ σουλτάνῳ. Τούτου δὲ χάριν μεταστειλάμενος ἀπόγραφον, χειρὶ γεγραμμένον τοῦ ἐλλογίμου βιβλιοφύλακος καὶ φίλου ὅτι μάλιστα ἐμοὶ περισπουδάστου κ. Ἱεροθέου Φλωρίδου, ἐκδίδωμι ὥδε ἀπαραλλάκτως ὡς ἔχει ἐν τῷ χειρογράφῳ, μηδὲν δηλαδὴ μεταβαλὼν ἐκ τῆς γραφῆς, ἀλλ' ἢ τὴν στίξιν μόνον. Πεποιθὼς δ' εἰμὶ, ὅτι ἄλλος τις μετ' ἐμὲ ἐντυχὼν που ὀρθοτέρῳ ἀντιγράφῳ τῆς *Διαλέξεως*, ἐκδοῦναι σπουδάσει, πρὸς διόρθωσιν τῶν ἐν τῷ ἡμετέρῳ ἡμαρτημένων.

Ἀθήνησιν, Ἰουνίου ς' αὐξέ.

Ι. ΣΑΚΚΕΛΙΩΝ.

ΔΙΑΛΕΞΙΣ

Τοῦ πανευγενεστάτου καὶ χρησιμωτάτου ἐν εὐγενέσιν, σοφωτάτου καὶ λογιωτάτου ἀνχινουστάτου τε διερμηνευτοῦ κυρίου κυρίου Παναγιώτου, ποιηθεῖσα μετὰ τινος σοφοῦ διδασκάλου τῶν Ἀγαρυνῶν ἐν Κωνσταντινουπόλει, κατὰ τὸ ἀχξβ' ἔτος μετὰ τὴν ἐνσαρκον οἰκονομίαν τοῦ Κυρίου ἡμῶν Ἰησοῦ Χριστοῦ.

Τῷ αὐτῷ ἔτει μετὰ τὴν ἐνσαρκον θεογονσίαν [γρ. *θεογονίαν*] τῷ ἰουλλίῳ μὲν, ἡμέρα τρίτῃ τῆς τῶν Γουρκῶν ἑορτῆς, παγαίνοντες ὁ βασιλεὺς (*) εἰς τὸν ναὸν τοῦ Ἐτιοῦθ, μέσα ἐκεῖ ὅπου ἦτον ὁ ναὸς τοῦ ἁγίου Μάμαντος, καὶ ἡ περίφημος μονὴ τοῦ ἁγίου Παντελεήμονος, ἐκόνευσεν ἐκεῖ καὶ ὁ βασιλικὸς ἐ-

λαῖτο δημοσίᾳ δι' ἧς καὶ ἀνωφελὲς ἔκρινε τὸ καταχωρίσαι αὐτὴν ἐν τῷ πονήματι αὐτοῦ [D. Cantimir Hist. de l'empire othom. tom. III, p. 166]. Ἀλλὰ τί ἔρα γε ἐννοεῖ διὰ τούτων; τάχα ἔτι τὸ Ἑλληνικὸν κείμενον τῆς *Διαλέξεως* τετύπεται, ἢ ἐρμηνεία τις αὐτῆς εἰς τὴν Λατινίδα φωνήν; Λατινιστὶ γὰρ ὁ ἀνὴρ τὴν κατ' αὐτὸν ἱστορίαν συγγράψας, πῶς ἐμελλεν ἱερογλώσσον συγγραφὴν καταμῖξαι ἐν αὐτῇ; ἢ καὶ ὑποθεθέντος ὅτι οὐκ αὐτὸ τὸ πρωτότυπον, ἀλλ' ἐρμηνείαν αὐτοῦ ἐσκόπευε συμπεριλαβεῖν ἐν τοῖς περὶ Νικουσίου ἱστορουμένοις, εἴτα πῶς παραπλέμπει τοὺς ἐντυχάνοντας εἰς ἀνάγνωσιν συγγραφῆς ἱερογλώσσου καὶ οὐχ ἅπσοι δῆπουθεν τοῖς λατινίζουσι καταληπτῆς; Ὅταν ὑπαισέρχεται με ὑπόνοια μήποτε οὐχ ὑπαίνιτταται ὁ ἱστοριογράφος τύπων τῷ πρωτότυπῳ· ἄλλως τε γὰρ πολλὰ μοι διερευνήσαντι οὐκ ἐξεγένετο ἀνιχνεύσαι εἰ οὕτως τετύπεται τοῦτο.

(*) Μεχμέτης ἦν ὁ Δ'.

(α) Ἰδε τόμ. ΙΑ', φυλλάδ. 246—248 καὶ 254.

(β) Ὁ Καντιμύρης, καθὰ δὲ καὶ ὁ κ. Παπαρρηγόπουλος ἐσημαίωσαν, λέγει ὅτι ἡ *Διάλεξις* αὕτη Ἐνετίχοι τυπωθεῖσα ἐπα-

πίτροπος (*), εἰς τὸ παλάτι τοῦ Ἐβουσαίτ, τοῦ ὄντος πλησίον τοῦ ναοῦ. Καὶ συντρεξάντων πάντων τῶν ἀρχόντων καὶ λογίων τῆς βασιλείας ἐκεῖ, ἀφ' οὗ ἐθεώρησαν τὰς κοινὰς ὑποθέσεις, καὶ ἐλιγύστευσεν τὸ πλῆθος, ἔμεινον ὁ βασιλικὸς ἐπίτροπος μετὰ τῶν ἐγγχωρίτων καὶ μετὰ τοῦ σπουδαίου διδασκάλου Βανῆ, καὶ ἄρχισαν νὰ στοχάζονται τὴν βιβλιοθήκην τοῦ παλατίου ἐκείνου, εἰς τὴν ὁποίαν εἶναι ὑπὲρ τὰς δέκα χιλιάδας τῶν βιβλίων, τὰ ὅποια οἱ πρόγονοι τοῦ Ἐβουσαίτ ἐσύναξαν, διδάτκαλοι χρηματίσαντες τῶν βασιλέων Σελήμ καὶ τοῦ υἱοῦ καὶ ἐγκόνου αὐτοῦ Σουλεϊμάν καὶ Σελήμ υἱοῦ ἀνάμεσα εἰς τὰ ὅποια ἦσαν δύο σφαῖρες, μία τῆς γῆς, ἔχουσα διάμετρον ποδῶν τεσσάρων, καὶ ἡ ἄλλη τοῦ οὐρανοῦ ἔχουσα καὶ αὐτὴ διάμετρον ποδῶν δύο, μὲ γράμματα Λατίνα, ἔχουσαι καὶ αἱ δύο τοὺς κύκλους ἐκείνους, ὅπου οἱ ἀστρολόγοι χαρακτηρίζουν εἰς τὸν οὐρανὸν, καὶ τὰς συνήθους εἰκῶνας τῶν ἀστέρων. Ἐρωτήσας δὲ ὁ ἐπίτροπος τὴν Βανῆ λέγωντας, τίς εἶναι ἡ αἰτία ὅπου γράφονται οἱ οὐρανοὶ κύκλοι, ἤγουν ὁ μεσημβρινὸς καὶ ἡσημερινός; καὶ οἱ λιποὶ εἰς τὴν σφαῖραν τῆς γῆς; εἰς τὸ ὅποιον ζήτημα, καλὰ καὶ ὁ Βανῆς, ὡς σοφὸς ὅπου ἦτον, ἀπεκρίνατο, ὅμως ὁ ἐπίτροπος δὲν ἐπίθετον, ἀλλ' ἐπεθύμα τρανωτέραν λύσιν τῆς ἀπορίας του.

Τότε ὁ Ἐβουσαίτ εἶπε τῷ ἐπιτρόπῳ, — Ὁ Παναγιώτης ὁ ἑρμηνεὺς τοῦ βασιλικοῦ κράτους ἂν ἦτον ἐδῶ, ἤθελεν δώσει πληροφορίαν τοῦ ζητήματος, καὶ ἤθελεν ἐξηγήσῃ μαζὴ καὶ τὰ πολλὰ γράμματα ὅπου εἶναι γραμμένα εἰς ταῖς σφαῖραις αὐταῖς μὲ πολλὴν πληροφορίαν τῆς δόξης σου. — Καὶ ὁ ἐπίτροπος εἶπεν, Ἀληθῶς λέγεις; μόνον δάνεισαί μας ταῖς σφαῖραις αὐταῖς, νὰ ταῖς λάβωμεν εἰς τὸ παλάτι. — Καὶ ὁ Ἐβουσαίτ προσκυνήσας εἶπεν, Εἰς τοὺς ὁρισμοὺς τῆς σῆς ἐνδοξότητος εἵμεσθεν. Καὶ πολλοὶ τῶν παρεστώτων ἀρχόντων ἐπαίνεσαν τὸν Παναγιώτην, λέγοντες τῷ βασιλικῷ ἐπιτρόπῳ, ὅτι πρέπει πλέον μὲ λόγους καὶ ταξίματα νὰ γυρίσῃ [ἴσως γρ. γυρεύσῃ] ἡ ἐκλυμπρότης σου νὰ ἐπιστρέψῃς τὸν Παναγιώτην, τὸν ἑρμηνέα τῆς βασιλείας, εἰς τῶν Τούρκων τὴν θρησκείαν; ἐπειδὴ μὲ λόγους οὐ ποίθεται, ἀλλὰ βίβη καὶ δυναστείη νὰ τὸν κάμῃς νὰ πισθῇ. Τότε ὁ Βανῆς μεγάλη τῇ φωνῇ εἶπεν, — Ἀλλ' ἐγὼ μὲ λόγους καὶ μὲ ἀποδείξεις τόσον ἰσχυρὰς νὰ τὸν κάμω εἰς μίαν ὥραν νὰ ἀφήσῃ τὴν πίστιν τῶν χριστιανῶν, νὰ δεχθῇ τὴν ἐδικήν μας. — Ὁ δὲ ἐπίτροπος γελάσας εἶπε, — Μὴ θαρρῇς τὸ ἔργον αὐτὸν τόσον εὐκόλον, ὡ σοφὲ Βανῆ, ὅτι καὶ ἄλλοι τινὲς ἐπιχειρήσθησαν νὰ τὸν κάμουν αὐτὸν Τούρκον, καὶ ἐγὼ πολλὰ ἐκοπίσας, ὁμοίως καὶ ὁ

πατήρ μου, ἀμὴ τίποτε δὲν ἐκταρθώσαμεν. — καὶ ὁ Βανῆς εἶπεν, — Ἐγὼ ἔχω τινὰ ζητήματα καὶ ἐρωτήσεις, τὰ ὅποια ἐρωτώντας τον, ἐξανάγκης θέλει κατκλεισθῇ εἰς τὴν γνώμην μου, καὶ μὲ εὐκολίαν μεγάλην τὸν ἐπιστρέφω.

Τῇ ἐπαύριον παρισταμένων πάντων τῶν ἐγκρίτων εἰς τὸ βασιλικὸν παλάτιον, τοῦ βασιλικοῦ ἐπιτρόπου μετὰ τοῦ Παναγιώτου, ὁμοῦ ἐπεμφεν ὁ Ἐβουσαίτ, κατὰ τὴν ὑπόσχεσίν του, τὰς σφαῖρας ἐκείνας. Ὁ δὲ ἐπίτροπος καλέσας τὸν Παναγιώτην εἶπεν, — Ἐγνωρίζεις τὰς σφαῖρας αὐτάς; — Καὶ ὁ Παναγιώτης ἀπεκρίθη λέγων, — Πολλὰς τοιαύτας οἶδα; ἀμὴ αὐτάς δὲν τὰς εἶδα, πρὶν μόνον [ἴσ. πῶρα μόνον] τὰς βλέπω. — Καὶ ὁ ἐπίτροπος ἄρχισε νὰ τὸν ἐρωτᾷ περὶ τῶν κύκλων καὶ σχηματισμῶν τῶν ἀστέρων, καὶ τῶν σαράντα ὀκτὼ εἰκόνων, ὅπου οἱ παλαιοὶ ἀστροθέτησαν; καὶ ἔτι περὶ σκιῶν, καὶ ἀντιπόδων, καὶ ἀντισκιῶν, καὶ ἄλλων θυμαστών θεωρημάτων; εἰς τὰ ὅποια ὁ Παναγιώτης μὲ τόσῃ σαφήνειαν καὶ καθαρότητι ἀπεκρίνατο, ὅπου ὅχι μόνον ἐκεῖνος καὶ ὁ ἐπίτροπος, ὡς σοφὸς, ἐπληροφορεῖτο καὶ ἔχαίρειν, ἀλλὰ καὶ οἱ μετόχοι τῶν φιλοσοφικῶν λόγων ἔστεκον καὶ ἐθαύμαζον. Εἶτα πάλιν πιάνωντας καὶ τὴν τῆς γῆς σφαῖραν ὁ Παναγιώτης, ἄρχισε καὶ ἔλεγε πάλιν περὶ τῶν ἐπὶ τὰ κλημάτων, καὶ τῶν λοιπῶν ὅπου οἱ γεωμέτραι ἐπρόσθεσαν περὶ τῆς παλαιᾶς οἰκουμένης; τὴν ὁποίαν οἱ παλαιοὶ εἶπον νὰ εἶναι κατὰ μῆκος 180 μοῖρας, καὶ κατὰ πλάτος ἐξηντατρεῖς μόνον; ἀμὴ εἶναι οἱ γεωγράφοι (οἱ νέοι βέβαια. Ἡ εἰκασία) μὲ τὴν τέχνην αὐτῆς, ὅπου εἰς τοὺς καιροὺς μας εὐρίσκεται ἂν μὲ τὴν ἐπιμέλειαν, καὶ φιλοχρηματίαν τῶν δυτικῶν ἐθνῶν, εὐρέθησαν καλὰ κατοικειμένα τὰ βόρεια μέρη εἰς μῆκος ἕως ὀγδώντα πέντε μοιρῶν, ὡς εἶναι ἡ νέα Τζέκλα [γρ. Τζέμβλα] κατὰ δὲ πλάτος εὐρέθη ὅλη τοῦ κόσμου ἡ περιοχὴ, ἣγουν μοῖρας 360. Καὶ τὰ ἔδειχναν αὐτὰ εἰς τὰς προειρημέναις σφαῖραις μετὰ πολλῆς ἀκριβολογίας καὶ ἐπιμελείας τοῦ ἐπιτρόπου; ὁ ὅποιος συχνάκις μεταξὺ τῶν λόγων του, τὸν Παναγιώτην ἐρώτα ἐρωτήματα ἀξιολογώτατα; εἰς τὰ ὅποια ὁ Παναγιώτης εὐστόχως ἀπεκρίνατο, ὅπου οἱ παρεστώτες ἐθαύμαζον. Καὶ τοῦτο ἐγένετο μέχρι τῆς ἑσπέρας, ἐπὶ τοῦτο ἀπεκτείνοντος τοῦ ἐπιτρόπου τὰς ἐρωτήσεις εἰς μακρὸς, διὰ νὰ ἔλθῃ ὁ διδάσκαλος Βανῆς, εἰς τὸν ὅποιον ἔστειλεν ὁ ἐπίτροπος καὶ ἔκραζεν; ἀλλὰ ἐκείνην τὴν ἡμέραν ἔλιπεν, καὶ δὲν ἦλθεν.

Καὶ μετὰ τὰς διαλέξεις ἐκείνας, ἄρχισεν ὁ ἐνδοξότατος Χουσεϊναγῆς, ὁ ἀνεψιὸς τοῦ βασιλικοῦ ἐπιτρόπου, νὰ λέγῃ μυστικά, καὶ νὰ συνομιλῇ μὲ τὸν Παναγιώτην, καὶ νὰ τοῦ κάμῃ μεγάλας ὑποσχέσεις ἐξουσιῶν, καὶ πλούτων, καὶ δόξης, μόνον νὰ

(*) Ὁ περίφημος Βεζύρης Ἀχμέτ Κιοπρουλῆς.

ἀλλάζῃ τὴν πίστιν του. Καὶ αὐτὸς ἐγέλα λέγων-
τας, — Δὲν ἔχω χρεῖαν ἐκ τῶν ματαίων πραγμά-
των. — Ὁμοίως καὶ οἱ λοιποὶ παρεστῶντες ἄρχον-
τες ὅλοι ὁμοῦ, μὲ πολλὰς θωπείας ἐπασχον νὰ τὸν
ἐπιστρέψουν. Καὶ ὁ ἐπίτροπος τοῦ ἔδωσεν φλωρίαν
περισσά, παραγγέλωντας τον νὰ ἔλθῃ τὸ ταχύ.

Καὶ τὸ πρῶτ, μετὰ τὴν τρίτην ὥραν τῆς ἡμέρας,
ἔστειλεν ὁ βασιλικὸς ἐπίτροπος, καὶ ἤφεραν τὸν
κρητὴν τῆς εὐρώπης, καὶ τὸν κρητὴν τοῦ βασιλικοῦ
παλατίου, καὶ τὸν διδάσκαλον Βανή, μὲ ὅλους του
τοὺς μαθητάς. Καὶ συναχθέντων πάντων ἐν τῷ πα-
λατίῳ τοῦ ἐπιτρόπου, παρισταμένων καὶ τῶν ἀρ-
χόντων τῶν ἐγγωριτῶν, καὶ τοῦ ἐρμινέως τοῦ Πανα-
γιώτου, ἐπρόσταξεν ὁ ἐπίτροπος καὶ ἤφεραν ταῖς
σφίρκασις ἐκεῖναις, καὶ ἀναβλέψας πρὸς τὸν Πανα-
γιώτην, εἶπεν, — Ἐλα εἰπέ μας, τί κύκλος εἶναι ἐ-
τοῦτος; — Καὶ ὁ Παναγιώτης δείχνωντας τὸν ἰση-
μερινὸν καὶ μεσημβρινὸν, ἔλεγε τὰ ὀνόματά τους. —
Τότε ὁ Βανὴς λέγει πρὸς τὸν Παναγιώτην, Τί γυ-
ρεύει ὁ ἰσημερινὸς κύκλος εἰς τὴν γῆν, καὶ τί ἰσημε-
ρίαν δείχνει; — Καὶ ὁ Παναγιώτης ἀπεκρίνατο λέ-
γων, Ὁ ἰσημερινὸς ἐγγραφόμενος εἰς τὴν γῆν εἶναι
διὰ νὰ δείχνῃ τὴν ἰσότητά τῶν ἡμερῶν, ὡς ἐν τῷ
οὐρανῷ· ἀλλ' ἐπειδὴ καὶ ἡ γῆ εἶναι σφαιρικὸν σω-
μα, τὸ ὁποῖον οἱ παλαιοὶ θέλοντες νὰ τὸ μετρήσουν
εἰς μῆκος καὶ πλάτος, ἔκαμνε χρεῖαν νὰ ἔχουν κα-
μίαν ἀρχὴν τοῦ μέτρου, διὰ τοῦτο ἔθεσαν ἕνα κύ-
κλον παράλληλον τοῦ ἐν τῷ οὐρανῷ ἰσημερινῷ [γρ.
ἰσημερινῷ], καὶ ἀντικρύζει τὸ σημεῖον τῆς ἀνατω-
λῆς τοῦ Κριοῦ καὶ τοῦ ζυγοῦ, καὶ ἀπ' αὐτὸν τὸν
κύκλον ἀρχίζοντας πρὸς τὰ βόρεια μέρη, καὶ τοῦ
νότου, καὶ τοῦ ἡμετέρου ἡμισφαιρίου, τὰ πλούτη
[ἰσ. τὰ πλάτη] τὸν λεγόμενον ἰσημερινὸν, διὰ τί
εἶναι παράλληλος τῷ ἰσημερινῷ, καὶ διαίρει τὴν
γῆν εἰς δύο ἴσια ἡμισφαίρια, ὡς καὶ ὁ ἰσημερινὸς
τοῦ οὐρανοῦ. Ὁμοίως καὶ διὰ νὰ μετροῦν τὸ μῆκος,
ἔκαμνε χρεῖαν νὰ ἔχουν μίαν ἀρχὴν· διὰ τοῦτο ἔ-
θεσαν ἕνα κύκλον παράλληλον τῷ ἐν τῷ οὐρανῷ
μεσημβρινῷ· καὶ ἐπειδὴ ἐκεῖνος εἶναι καὶ εὐρίσκεται
εἰς κάθε πόλιν τοῦ ὀρίζοντος, εἶναι καὶ τοῦτος κι-
νητὸς, καὶ μετ' αὐτὸν μετροῦν τὸ μῆκος τῶν πό-
λεων.

Τότε ὁ Βανὴς εἶπε τῷ Παναγιώτῃ, Ἐλα νὰ ἴδου-
μεν πῶς εὐρίσκεις τὰ μήκει, καὶ πλούτη τῶν πό-
λεων; Καὶ ἐγύρευσε νὰ φέρουν τὰ χρονογραφικὰ
κανόνια τῶν βασιλέων τοῦ Ὀλυμπέγου (*), τὰ ὁ-
ποῖα εἶχε τὰ φέρει μαζὴ του ὁ Παναγιώτης· καὶ δει-
χνοντάς τα τοῦ Βανὴ, ἀρχισεν ὁ Βανὴς εἰς τοὺς πί-
νακας νὰ ἀναγινώσκῃ. Καὶ λέγει τῷ Παναγιώτῃ, —

Εὔρε τὴν Δαμασκοῦ πόλιν. — Καὶ ὁ Παναγιώτης
κατὰ τὰς μοῖρας τοῦ μῆκους καὶ πλάτους, ὅπου εἰς
τὰ κανόνια ἦτον γραμμέναις, ἐμέτρησεν εἰς τὰς μοῖ-
ρας ὅπου εἶναι σημειωμέναις εἰς τὸν μεσημβρινόν,
ἀπὸ τὸν ἰσημερινὸν ἀρχίζοντας· ἐστέκετον εἰς τοῦ-
τον τὸν ἀριθμὸν τοῦ πλάτους, ὅπου εἰς τὰ κανόνια
ἦτον· εἶτα πάλιν μετροῦντες εἰς τὸν ἰσημερινὸν ἐ-
πάνω τὰς μοῖρας τοῦ πλάτους, ἀρχίζοντας ἀπὸ
τὰς νήσους τῶν Μακάρων· καὶ ὅπου ἐσόντυχαν οἱ
δύο ἀριθμοί, ἐκεῖ εὐρίσκουνταν ἡ ζητούμενη πόλις,
καὶ ἐφαίνονταν καὶ αἱ ἐνέργειαι τῶν κύκλων, ὡς
εἴπωμεν ἄνωθεν. — Ἐπειτα ὁ Βανὴς λέγει, Εὔρε τὴν
Κορδοῦβην· Καὶ πάλιν εἶπεν ὁ Βανὴς, Ἰξεύρης τὴν
Κορδοῦβην πῶς τὴν εἶχαμεν ἡμεῖς, καὶ τῶρα τὴν
ἔχετε ἐσεῖς; — Καὶ ὁ ἐπίτροπος ἀτενίσας πρὸς τὸν
Παναγιώτην, ἔδειξε σχῆμα, πῶς ἐρωτᾷ περὶ τῆς
Κορδοῦβης. — Καὶ ὁ Παναγιώτης ἀρχισεν εἰς πλά-
τος, καὶ ἔλεγεν, πῶς εἰς τὸν καιρὸν τῶν Μωαβιτῶν,
τὴν ἐκυρίευσαν οἱ Ἄραβες καὶ αὐτὴν, καὶ πολὺ μέ-
ρος τῆς Ἰσπανίας· καὶ τὴν ἐκυρίευσαν σχεδὸν ἐξα-
κοσίους χρόνους· καὶ ἐδιηγάτον τοὺς συγγραφεῖς ὅ-
που ἠῤῥησαν ἐκεῖ. — Καὶ ὁ Βανὴς ἀπεκρίνατο λέ-
γων, Ἀλλὰ πάλιν ἡμεῖς τὴν θέλομεν πάρειν καὶ αὐ-
τὴν, καὶ τὴν Ρώμην. — Ὁ δὲ Παναγιώτης ἀπεκρίθη
λέγων, Ὅτι θέλει ὁ Θεὸς γίνεσθαι, καὶ ἄλλα δὲν εἶ-
πεν· ὅτι ἀπέφυγε τὴν περὶ πίστεως διάλεξιν, καὶ
δι' αὐτὸ, καλὰ καὶ ὁ Βανὴς εἰς τὸν προειρημένον
λόγον πολλάκις ἔλεγε τῷ Παναγιώτῃ, Ἢ κρίμα εἰς
τὴν σοφίαν σου νὰ εἶσαι χριστιανὸς· καὶ ἀλλότε τοῦ
ἔλεγεν, Δὲν πρέπει νὰ εἶσαι χριστιανὸς. — Καὶ ὁ
Παναγιώτης δὲν ἀπεκρίνατο, ἀλλ' ἔστρεψε τὸν λό-
γον του καὶ τὴν διήγησίν του πρὸς τὸν ἐπίτροπον,
χωρὶς νὰ ἀποκρίνεται τῷ Βανῇ.

Τότε ἐρώτησεν ὁ ἐπίτροπος τὸν Βανὴ διὰ τὸν
συγγραφέα τῶν κανονίων ποῖος εἶναι. — Καὶ ὁ Βα-
νὴς ἀρχισε μὲ πλῆθος λόγων νὰ διηγᾶται τὴν ζωὴν
τοῦ βασιλέως Ὀλουμπέγου, καὶ νὰ ἐπαινᾷ τὴν ἀρε-
τὴν του καὶ τὴν σοφίαν του, καὶ νὰ λέγῃ τὴν αἰ-
τίαν τῆς συγγραφῆς τοῦ βιβλίου, καὶ τὰς παρατη-
ρήσεις τῶν ἀστέρων ὅπου ἔκχμεν ὁ βασιλεὺς ἐκεῖ-
νος, καὶ περὶ τοῦ Ἀλὴ Μουσεζέ, ὅπου εἶχε βοηθὸν
καὶ ὑπογραφέα· ἐξήγησε δὲ μάλιστα καὶ ὅλον τὸν
προοίμιον τοῦ βιβλίου, ἐνατενίζοντας συχνάκις πρὸς
τὸν Παναγιώτην, καὶ ἐρωτῶντας τον ἂν ἔχουν οἱ
χριστιανοὶ παρατηρήσεις νέας ὡς ἂν τοῦ Ὀλουμπέ-
γου. — Καὶ ὁ Παναγιώτης ἀπεκρίνατο λέγων, Ἐ-
χουν ἀπείρους· μάλιστα τῶρα ἀπὸ ἐκατὸν εἴκοσι
χρόνους, τῶν τοιοῦτων συγγραφέων, καὶ ἕως τὴν
σήμερον εἰς δέκα τόπους τῆς εὐρώπης γίνονται συ-
χνάκις παρατηρήσεις ἀκριβέσταταις καὶ διάφοραις
ἀπὸ ταῖς παλαιαῖς. Διὰ τοῦτο καὶ τὰς ὑποθέσεις
τοῦ Πτολομαίου ταῖς ἄλλαξαν εἰς διαφόρους τρό-

(*) Κατωτέρω γράφεται: τοῦ βασιλέως Ὀλουμπέγου.

πρὸς· καὶ οἱ μὲν ὑπέθεσαν τὴν γῆν κινουμένην, τὸν δὲ οὐρανὸν ἀκίνητον, ὡς Κοπερνικὸν [ἰσ. ὡς ὁ Κοπερνίκος]· οἱ δὲ τὸν ἥλιον κέντρον τοῦ παντός, ὡς ὁ φυσιολόγος ὁ νέος· ἀμὴ πλέον σιμὰ εἰς τὰς ὑποθέσεις τοῦ Πτολομαίου ὁ Τύχων ἐγραψέ, κάμνοντάς τηρήσεις ἀκριβεστάτας, τὰς ὁποίας καὶ ἄλλοι πολλοὶ ἕως τὴν σήμερον κάμνουσι, ἔχοντας ὄργανα θαυμασιώτατα, καὶ τηλεσκοπικὰ, λίαν μακρὰν μὲν τὰ ὁποῖα βλέπουσι καὶ ἐγνωρίζουσι πολλὰ καὶ μεγάλα, ὡς τὴν κίνησιν τῶν πλανητῶν, περὶ τοῦ οἰκοῦ κέντρου, καὶ τοὺς λοιποὺς πλανήτας· ὧν δύο δὲ στρέφονται περὶ τὸν Κριόν, καὶ ἄλλοι περὶ τὸν Δία, πῶς ἔχουσι κέντρον τὸν ἥλιον, καὶ κινουῦνται περὶ αὐτὸν, καὶ δι' αὐτὸν φαίνονται πῶς ἀναδείχνουν συχνά. — Καὶ λέγει τῷ Παναγιώτῃ ὁ Βανῆς, Πόθεν ἐγνωρίζονται αἱ τάξεις τῶν πλανητῶν; ἤγουν ποῖος εἶναι ἅπάνω, καὶ ποῖος κάτω; — Λέγει ὁ Παναγιώτης, ὅτι εἶναι ἡ σελήνη, καὶ ἡ Ἀφροδίτη, καὶ ὁ Ἑρμῆς, ὁμοίως καὶ οἱ ἀνώτεροι τρεῖς, καὶ ἀπὸ τὰς ἐκλείψεις, ὅπου πάσχουσιν, ἐγνωρίζονται πῶς εἶναι ὑψηλότεροι ἢ χαμιλώτεροι τοῦ ἡλίου· αἱ δὲ τάξεις, ὅπου ἀνάμεσά τους ἔχουσιν, ἤγουν πῶς ἡ Ἀφροδίτη εἶναι ὑψηλοτέρα τοῦ Ἑρμοῦ, γνωρίζονται μὲν ταῖς παραλλάξεσι. Λέγει ὁ Βανῆς, Τόσον ἐμπρόχρεια ἔχετε ἐσεῖς τὰ θεωρήματα, καὶ τὰ ἐνθυμᾶσθε ἔτζη; — Λέγει ὁ Παναγιώτης, Ὅχι μόνον αὐτὰ, ὅπου εἶναι κατὰ τὴν γνώμην τῶν παλαιῶν, ἀλλὰ ἀκόμι ἄλλας παρατηρήσεις τῶν νεωτέρων ἔχομεν μὲν ἀποδείξεις βεβαιωτέρας· καὶ φανερόνοντας πῶς κάθε ἄστρον νὰ ἔχη τὸ εἰκεῖον κέντρον τὸ φυσικόν, καὶ τὴν περιφέρειαν τῶν οὐκείων, ὡς ἡ σελήνη περὶ τὴν γῆν. — Λέγει ὁ Βανῆς, Αὐτὰ εἰς ἡμᾶς οὔτε ἠκούσθησαν, οὔτε πιστεύομεν. — Λέγει ὁ Παναγιώτης, περὶ τῶν οὐρανίων σωμάτων ἀνήκουστα ἕως τῶρα σιμὰ εἰς ὅλους τοὺς σοφοὺς τῆς Ἀσίας καὶ Ἀφρικῆς, τὰ ὁποῖα δὲν εἶναι μόδος εἰς βραχυλογίαν νὰ τὰ παραδώσωμεν, καὶ ὁ Βανῆς δὲν τὰ ἔστεργεν, ἀμὴ τὰ ἐθαύμαζεν. Ὁμοίως καὶ οἱ περὶ τὴν γεωγραφίαν τῶν νεωτέρων, δὲν ἐπίστευεν ὁ Βανῆς, ὁ Παναγιώτης ἐγέλασε καὶ εἶπε, πῶς εἶναι δεκαπλάσιος τῶν παλαιῶν, διηγούμενος τὸν τρόπον ὅπου ὁ Χριστόφορος εὔρε τὴν Ἀμερικὴν, καὶ τὴν περιήγησιν τοῦ Ἀμερικοῦ· εἰς τὸ ὅποιον ὁ ἐπίτροπος ἠρώτησε τὸν Παναγιώτην λέγωντας, — Εἰς τοὺς τόπους ὅπου περὶ ὁ Ἀμερικὸς αὐτὸς, τοὺς εὐρίσκεται κατοικημένους, καὶ εἶχαν βασιλεῖς καὶ πολιτείας, ἢ ὄχι; — Καὶ τότε ὁ Παναγιώτης ἀρχίζοντας ἐδιηγήθη πολλές βασιλείας καὶ θρησκείας οὐ μόνον αὐτὸν τῆς Ἀμερικῆς, ἀλλὰ καὶ τῆς Ἀσίας, καὶ Χαταίας [ἰσ. Χαϊτίας] καὶ τῶν νήσων τῆς Ἰνδίας. Ὁ [ἰσ. Καὶ ὁ] Βανῆς ἔλεγεν, πῶς ὁ βασιλεὺς τῆς Χαταίας, ὁμοίως καὶ ὁ βασιλεὺς τῶν νήσων εἶναι με-

γαλώτατοι βασιλεῖς. Καὶ ὁ Παναγιώτης πολλές ἀποδήξεις ἱστορικῶν ἔδειχεν πῶς ὁ αὐτὸς τόπος καὶ ἡ βασιλεία εἶναι ἡ Χαταία καὶ σὶ νὰ [ἰσ. Σίνα]· πρᾶγμα ὅπου εἰς τὴν ἀρχὴν ἐφάνει εἰς ὅλους παράδοξον, ἀμὴ ὕστερον ὅλοι τὸ ἐγνώρισαν διὰ ἀληθέστατον.

Τότε ὁ ἐπίτροπος ἐζήτησε τὸν Παναγιώτην, νὰ κιτᾶξῃ εἰς τὴν σφαῖραν τῆς γῆς τὰ ὄρη τῶν βασιλείων [ἰσ. βασιλειῶν] τῆς οἰκουμένης. — Καὶ ὁ Παναγιώτης εὐθὺς ἀρχισε καὶ τὰ ἔδειχεν, ἕως ὅπου ἦλθεν ὕστερον πᾶν [γρ. ἐπ' αὐτῷ] εἰς τὴν βασιλείαν τῆς Ἰσπανίας, τῆς ὁποίας τὰ σύνορα δείχνωντάς τα μαζὴ μὲ τὴν Ἀμερικὴν. — Καὶ ὁ ἐπίτροπος ἐθαύμασεν εἰς τὸ μέγεθος τῆς βασιλείας ἐκείνης. — Ἀλλ' ὁ Βανῆς εἶπεν, ὅτι ἡ γῆ ποτὲ δὲν ἐκατοικήθη εἰς ἐκεῖνα τὰ μέρη· δι' αὐτὸ καὶ ἡ οἰκουμένη ἄλλη δὲν εἶναι καὶ λέγεται, παρὰ κατὰ πλάτος ἀπὸ τοῦ ἰσημερινοῦ πρὸς τὰ βόρεια, ἕως 632 μοίρας· καὶ κατὰ μῆκος ἀπὸ Μακάρων νήσων μέχρι τῆς Γαστησιμνιακῆς ἁκρας· ταδὲ λοιπὰ ὡς ἀοίκητα δὲν ὀνομάσθησαν ἀπὸ τοῦ Πτολομαίου· καὶ πῶς οἱ δυτικοὶ εἰς τόπους ὅπου εὐρήκαν εἰς τὴν Ἀμερικὴν, σέλλουν ἀνθρώπους ἀπὸ τοὺς τόπους τῶν, καὶ τοὺς κατοικοῦν, ὅτι τοὺς εὐρήσκουν ἐρήμους. — Ὁ δὲ Παναγιώτης εἶπε, πῶς ὁ Πτολομαῖος δὲν ὀνόμασε τοὺς τόπους, ὅχι [ὡς] ἀοικήτους, ἀλλ' ὡς ἀγνώστους ὑπ' αὐτοῦ· ἐπειδὴ ἡ πράξις τοὺς ἔδειξεν, πῶς ἀπὸ πολλοὺς χρόνους ἦσαν κατοικημένοι· ὅτι, καθὼς ὁ ἱστορικὸς Πινγκιμῆς εἰς τὴν ἱστορίαν ἐνεθυμίθη, εἰς τὸ περὶ κλημάτων διηγᾶται, πῶς ἡ ἀρμάδα, ὅπου ἔστειλεν ὁ Ἀλέξανδρος ὁ Μακεδὼν νὰ τρυγήσῃ τὸν Περσικὸν κόλπον, καὶ νὰ ἔλθουν εἰς τὰς Ἡρακλείας στύλας εἰς τὸν ὠκεανὸν· καὶ ἀρμενίζοντες ἀπῆντησαν μερικὰ καράβια, ὅπου ἐταξίδευσαν εἰς τὸν τόπον ἐκεῖνον, καὶ πολεμοῦντες μὲ ταῦτα, τὰ ἐπῆραν καὶ μὲ καιρὸν οἱ αἰχμάλωτοι μανθάνοντες τὴν Ἑλληνικὴν γλῶσσαν ἔλεγαν ἕνα βασιλεὺς μέγας τῆς Ἀμερικῆς, ὡς ἂν τὸν Ἀλέξανδρον, τοὺς ἔστειλεν νὰ ἰδοῦν ἂν εἶναι γῆ εἰς τὸ ἡμισφαίριον πέραν τοῦ ὠκεανοῦ, ἤγουν εἰς τὴν ἡμετέραν γῆν. Ἐκ τούτων δηλοῖ, πῶς εἰς τὸν καιρὸν τοῦ Ἀλεξάνδρου, ὅπου εἶναι τῶρα ὑπὲρ τὰς δύο χιλιάδας τῶν χρόνων, ὅχι μόνον κατοικημένοι ἦτον οἱ τόποι ἐκεῖνοι, ἀλλὰ ὡσάν καὶ τοὺς ἐδικούς μας μὲ πλῆθος πόλεων, καὶ μὲ βασιλεῖαν μέγαν, ὁμοίως τοῦ Ἀλεξάνδρου.

Τότε στραφεὶς ὁ Βανῆς εἶπε, — Καὶ ἐπιδὶ ὅλα αὐτὰ τὰ ἡξεύρις, διὰτὶ δὲν γίνεσαι μουσουλμάνος; — Καὶ ὁ Παναγιώτης εἶπε, χριστιανὸς ἐγεννήθηκα, χριστιανὸς θέλω νὰ εἶμαι. — Ὁ δὲ Βανῆς εἶπεν, Ἀλλ' ἐγὼ σήμερον σὲ θέλω κάμειν μουσουλμάνον· μόνον ἄκουσε καὶ ἀποκρινάμενος. Τὸν ἰησοῦν διὰ

Θεὸν τὸν ἔχεις, ἢ διὰ προφήτην ὡς ἡμεῖς; — Ὁ Παναγιώτης εἶπε, Διὰ Θεόν. — Τότε ἐθορηθῆσαν ὅλοι ὡς βλασφημίαν ἀκούσαντες. — Καὶ ὁ Βανὴς εἶπε, Νεστοριανὸς εἶσαι, ἢ Ἰακωβίτης; — Ὁ δὲ Παναγιώτης εἶπεν, Οὐδένα ἀπ' αὐτὰ εἶμαι, μόνον εὐσεβὲς χριστιανός· καὶ αὐτοὺς ὅπου εἶπες, ὡς αἰρετικούς τοὺς μάχομαι· ὁμολογῶ δὲ πῶς μία τῶν τριῶν ὑποστάσεων τοῦ Θεοῦ ἦτον σωματωμένη εἰς τὸν Ἰησοῦν. — Ὁ Βανὴς εἶπεν, Ἐγὼ νὰ σὲ ἀποδείξω πῶς ὁ Ἰησοῦς δὲν ἦτον Θεός· καὶ μὴ λογιᾶσης πῶς κάμνομεν καμίαν ἀτιμίαν εἰς τὸν Ἰησοῦν μὴ λεγόντάς τον Θεόν· καὶ ἄκουε εἰς τὴν νέαν διαθήκην μας πῶς διηγᾶται ὁ ἡμέτερος προφήτης Μωάμεθ' τὰ περὶ τὸν Ἰησοῦς λέγομεν οὕτως. Τῆς παρθένου Μαρίας εὐρισκομένης ἔξω τῆς πολέως μετὰ τῶν συγγενῶν αὐτῆς, ἐπειδὴ ἦσαν τελειωμένοι αἱ ἡμέραι τοῦ καθαρισμοῦ αὐτῆς, ἐπῆγε μόνη ὀπισθεν μιᾶς πέτρας, διὰ νὰ μὴν φαίνεται ἀπὸ τοὺς συγγενεῖς τῆς, καὶ ἐλούσθη τὸ λουτρὸν τῆς καθάρσεως αὐτῆς. Τότε φαίνεται τῆς ὁ ἀρχάγγελος Γαβριὴλ καὶ λέγει αὐτῆς τὸ Χαῖρε. Ἡ δὲ Μαρία ἑστῶντας νὰ ξυσπασθῇ, ἔστεκε θαυμάζουσα καὶ συλλογιζομένη ποταπὸς εἶη ὁ ἀσπασμός αὐτῆς. Ὁ δὲ Γαβριὴλ τῆς λέγει, Μὴ φοβοῦ· ἐγὼ γὰρ εἰμὶ ἄγγελος Κυρίου, καὶ ἐπέμψην νὰ σὲ εὐαγγελίσω, πῶς θέλεις γεννήσῃς τὸν Ἰησοῦν τὸν προφήτην τοῦ Θεοῦ· Καὶ ἡ Μαρία εἶπεν, Πῶς ἔσται μοι τοῦτο; ἐπειδὴ ἄνδρα οὐ γινώσκω. Καὶ [ὁ] ἄγγελος τῆς λέγει, Πνεῦμα ἅγιον ἐπελεύσεται ἐπὶ σέ, καὶ δύναμις ὑψίστου ἐπισκιάσει σοι. Ἡ δὲ Μαρία εἶπε, Καὶ ὅταν μὲ ἐρωτήσουν οἱ συγγενεῖς μου, τί νὰ τοὺς εἰπῶ τῶν γνωστῶν περὶ τοῦ παιδίου; Καὶ ὁ ἄγγελος τῆς λέγει, Εἰπέ τους πῶς νηστεύεις· καὶ σιωπᾶς, κατὰ τὴν συνήθειαν τῶν Ἑβραίων, καὶ τὸ βρέφος θέλει μαρτυρήσῃ περὶ ἑαυτοῦ. Καὶ ἀπῆλθεν ἀπ' αὐτῆς ὁ ἄγγελος. Ἡ δὲ Μαρία ἐν γαστρὶ λαβοῦσα, εὐθὺς γεννᾷ τὸν Ἰησοῦν, καὶ σπαργανώσασα αὐτὸν ἔλαθεν εἰς τὰς ἀγκάλας αὐτῆς, καὶ ἦλθεν εἰς τοὺς οἰκείους αὐτῆς· οἱ ὅποιοι βλέποντάς την εἶπον, Μαρία, διατί ἐντροπίζεις τὸ γένος σου; δὲν εἶσαι ἀπὸ τὸ γένος τοῦ δαβὶδ; δὲν εἶσαι θυγατέρα τοῦ Ἰωακείμ καὶ τῆς Ἄννης; τί εἶναι αὐτὸ ὅπου ἔκαμες; Ἡ δὲ ἐσιώπα. Τότε ἐσυνάχθησαν πλῆθος τῶν Ἰουδαίων πολὺ, καὶ ἤθελαν νὰ τὴν λιθάσουν· καὶ τὴν ἐρώτουν λέγοντες, Εἰπέ μας ποῖος εἶναι ὁ πατὴρ τοῦ παιδίου; Ἡ δὲ Μαρία φυλάττουσα τὴν νουθεσίαν τοῦ ἀγγέλου, καὶ δὲν ἐσύντυχεν, ἀλλὰ τῷ δακτύλῳ μόνον ἔδειχνε τὸν υἱόν της, ὡς ἂν νὰ ἔλεγεν, ἐρωτήσατε τὸ νήπιον, καὶ αὐτὸ σὰς θέλει εἰπεῖν. Οἱ δὲ Ἑβραῖοι περισσοτέρως ἠγριώοντο λέγοντες, Καὶ πῶς δύναται τὸ ἀρτιγενὲς βρέφος νὰ ὁμιλήσῃ, καὶ νὰ εἰπῇ τὸν πατέρα του, καὶ τὸν ἀδελφόν του; καὶ ὁ Ἰησοῦς ἀνοίξας τὰ στό-

μα αὐτοῦ, μετὰ μεγάλης καρδίας εἶπεν, Ἐγὼ εἰμὶ ὁ Ἰησοῦς ὁ δοῦλος καὶ προφήτης τοῦ Θεοῦ, καὶ ἀπέσταλκέ με ὁ Θεὸς εἰς ἐσὰς νὰ σὰς δείξω τὴν ἀληθινὴν πίστιν· καὶ οὐκ' εἰμὶ φάντασμα, ὡς φαντάζεσθε ἐσεῖς, ἀλλ' ἐγεννήθηκα ἄνευ σπορᾶς ἀνδρός. Ἐθαύμαζον δὲ οἱ Ἰουδαῖοι εἰς τοῦτο· Τότε μία φοινικία ξηρὰ, ὅπου ἦτον ἐκεῖ, ἔκαμε φύλλα καὶ καρπὸν. Καὶ καταισχύνοντο οἱ Ἰουδαῖοι εἰς αὐτὸ. Ἀνέξήσας δὲ ὁ Ἰησοῦς, ποιῶν τέρατα καὶ σημεῖα, ἀνέστησε νεκρούς· καὶ οὐδὲν εἶχεν ἐπὶ τῆς γῆς, οὔτε κατικοίαν, οὔτε ἄλλον τί. Καὶ διὰ τοῦτο μίαν νύκτα, ἑστῶντας νὰ γένει μεγάλη βροχὴ, ἐπῆγεν ὁ Ἰησοῦς εἰς ἓνα σπήλαιον μικρὸν διὰ νὰ σκεπασθῇ ἀπὸ τὴν βροχὴν. Ἦτον δὲ εἰς τὸ σπήλαιον ἐκεῖνο ἓνα λεοντάρι, τὸ ὅποιον βλέπωντας τὸν Ἰησοῦν, ἐμκζώχθη. Καὶ ὁ Ἰησοῦς ἐμίσεισεν ἀπ' ἐκεῖ, καὶ ἐπῆγεν εἰς ἄλλην μικρὰν τρύπαν τῆς γῆς, διὰ νὰ βάλῃ τὸ κεφάλιν του· καὶ ἐκεῖ ἦσαν ἀλεπούδες, αἱ ὅποισι ἐσυμαζώχθησαν, διὰ νὰ ἀφήσουν τόπον τοῦ Ἰησοῦ. Τότε ὁ Ἰησοῦς ἀδημονήσας ἐκλαυσε καὶ εἶπε, Ταλαίπωρος ἐγὼ· αἱ ἀλώπεκες, καὶ τὰ ἄλλα θηρία ἔχουσιν φωλεοὺς, καὶ ἐγὼ δὲν ἔχω οἰκίαν ἐν τῷ κόσμῳ τούτῳ. Τότε εἶπεν ὁ Θεὸς τῷ Ἰησοῦ, Διατί ἔμινες ἐν τῷ κόσμῳ τούτῳ, ἐν τῇ δευτέρᾳ παρουσίᾳ θέλω καμεῖν τοὺς γάμους σου 8000 χρόνους. Οἱ δὲ Ἰουδαῖοι, διὰ φθόνον, ἠθέλησαν νὰ τὸν θανατώσουν· καὶ θέλοντες νὰ τὸν πιάσουν, ὁ Θεὸς τὸν ἀνεσίκωσεν εἰς τὸν οὐρανόν. Ἦν δὲ ἀνάμεσα εἰς τοὺς Ἰουδαίους ἄνθρωπος Ἰησοῦς λεγόμενος· τοῦτον ὁμοίωσεν ὁ Θεὸς μὲ τὸν Ἰησοῦν, διὰ νὰ νὰ πλανέσῃ τοὺς Ἑβραίους· καὶ δι' αὐτὸ, θέλοντες οἱ Ἑβραῖοι νὰ τὸν θανατώσουν, ἐπίκσαν τὸν ὁμοῖόν του ἐκεῖνον, καὶ τὸν ἐσταύρωσαν, καὶ ἐθανάτωσαν. Ὑστερον δὲ ἐγνώρισαν, πῶς τὸν ὁμοῖόν του ἐσταύρωσαν, ἀμὴ ὅχι τὸν προφήτην τοῦ Θεοῦ τὸν Ἰησοῦν. Εἶπε δὲ ὁ Θεὸς τοῖς ἀγγέλοις αὐτοῦ, Ἰδέτε τί ἔχει μαζὶ του ὁ Ἰησοῦς. Ἰδόντες δὲ οἱ ἄγγελοι δὲν ᾔδαν τιπότες ἀπανό του ἄλλον, παρὰ μίαν βελώνην, μὲ τὴν ὅποιαν ἐμπάλωνε τὸ ροῦχον τοῦ ὁ Ἰησοῦς. Τότε ὁ Θεὸς εἶπεν, Ἐὖν ὁ Ἰησοῦς δὲν ἔχει τὴν ἐγνοίαν του καὶ ἐλπίδα εἰς τὴν ἀναραφίαν, εἰς τὴν βελώνην του, ἀλλὰ εἰς ἡμᾶς, δὲν ἤθελε μείνειν εἰς τὸν τέταρτον οὐρανόν.

Ταῦτα ἀφ' οὗ τὰ ἐτελείωσεν ὁ Βανὴς, λέγει τῷ Παναγιώτῃ, Βλέπεις πῶς ἡμεῖς εἰς τὰ βιβλία μας τιμοῦμεν τὸν Ἰησοῦν, καὶ ἀποδείχνομεν πῶς ἦτον προφήτης τοῦ Θεοῦ, καὶ οὐχὶ Θεός, καθὼς ἐσεῖς τὸν λέγετε.

Τότε ὁ Παναγιώτης ἀποκριθεὶς εἶπεν, Ὅτι ἡμᾶς μᾶς φανερώνει τὸ εὐαγγέλιον, καὶ μᾶς ἐρμηνεύει νὰ λέγωμεν ἐπ' αὐτῇ *Ἐν ἀρχῇ ἦν ὁ Λόγος, καὶ ὁ Λόγος ἦν πρὸς τὸν Θεόν, καὶ Θεὸς ἦν ὁ Λόγος*.

πάντα δι' αὐτοῦ ἐγένετο, καὶ χωρὶς αὐτοῦ ἐγένετο οὐδὲ ἓν, ὃ γέγονεν. Ἰωάννης μαρτυρεῖ περὶ αὐτοῦ, καὶ κέκραγε λέγων, ὁ ὀπίσω μου ἐρχόμενος ἔμπροσθέν μου γέγονεν, ὅτι πρῶτος μου ἦν. Καὶ πάλιν παρακάτω, Καὶ ὁ Λόγος σὰρξ ἐγενετο, καὶ ἐσκήνωσεν ἐν ἡμῖν, καὶ ἐθεασάμεθα τὴν δόξαν αὐτοῦ, δόξαν ὡς μονογενοῦς παρὰ πατρός, πλήρης χάριτος καὶ ἀληθείας. Ταῦτα τὰ λόγια μὰς κάμνουν, καὶ μὰς ἀναγκάζουν ἡμᾶς νὰ τὸν πιστεύωμεν διὰ ἀναρχον καὶ ὁμοούσιον μὲ τὸν Πατέρα, ὡς ἂν εἶναι ὁ νοῦς μὲ τὸν προφορικὸν λόγον, πρὶν προφερθῇ ὁ λόγος. Ἐν δὲ τοῖς χρόνοις Αὐγούστου μοναρχήσαντος ἐπὶ τῆς γῆς, ὅταν ἐξέλαιπεν ἡ βασιλεία τῶν Ἰσραηλιτῶν, τότε ἐνεδύθη τὴν σάρκα τὴν ἀνθρωπίνην, καὶ ἐφανερώθη εἰς τοὺς ἀνθρώπους. Ἐγεννήθη ἐκ παρθένου Μαρίας ἄνευ ἀνδρός, μείνας ἐν τῇ κοιλίᾳ ἐννέα μῆνας· καὶ ἀποῦ ἐτελείωσε τοὺς χρόνους, ἄρχησε τὸ κήρυγμα· καὶ τῷ τριακοστῷ τρίτῳ ἔτει τῆς ἡλικίας του τὸν ἐσταύρωσαν οἱ Ἰουδαῖοι, καὶ ἀπέθανεν εἰς τὸν σταυρὸν, καὶ ἐτάφη, καὶ μετὰ τρεῖς ἡμέρας ἀνέστη, καὶ ἀνελήθη εἰς τοὺς οὐρανοὺς, καὶ ἀνέβη μὲ τὴν σάρκα ὅπου ἔλαβεν, εἰς τὸν Θεὸν καὶ Πατέρα του. — Λέγει ὁ Βανῆς, Φεῦ τῶν βλασφημιῶν! Τὸ εὐαγγέλιον αὐτὸ ποῖος τὸ ἔγραψεν; — Λέγει ὁ Παναγιώτης, Ἰωάννης ὁ μαθητὴς τοῦ Ἰησοῦ, καθὼς τὸν ἐρώτησεν καὶ τὸν ἔμαθεν ὁ Ἰησοῦς. — Λέγει ὁ Βανῆς, Καὶ αὐτὸ τὸ εὐαγγέλιον ἔχετε μόνον, ἢ καὶ ἄλλον; — Καὶ ὁ Παναγιώτης εἶπεν, Τέσσαρα ἔχομεν εὐαγγέλια, μὰ ἓνα λογᾶται τὸ εὐαγγέλιον· διατὶ τὰ αὐτὰ λέγουν καὶ τὰ τέσσαρα. — Λέγει ὁ Βανῆς, Καὶ δὲν ἐφθάνεν ἓνα; — Καὶ ὁ Παναγιώτης εἶπεν, Καὶ πάλιν ἓνα εἶναι, ἀμὴ διὰ τὴν ἐγγράφει καθἑνα χωρία, καὶ εἰς ἄλλη γλώσσαν, πάλιν ὑστερὰ ἐγράφησαν ἀπὸ τὸν Ἰωάννην τὸν Εὐαγγελιστὴν· καὶ τὰ κρατοῦμεν καὶ τὰ τέσσαρα ὡς ἓνα ἀληθινὰ. — Λέγει ὁ Βανῆς, Εἰς αὐτὰ τὰ εὐαγγέλια σας δὲν γράφει διὰ τὸν προφήτην μας, πῶς μέλλει νὰ ἔλθῃ; — Λέγει ὁ Παναγιώτης, Δὲν ἀναφέρειν τίποτε τὸ εὐαγγέλιον.

Τότε ἐγέλασαν ὅλοι λέγοντες τῷ Παναγιώτῃ, Διὰ τί κρύπτεις τὴν ἀλήθειαν; — Καὶ ὁ Παναγιώτης εἶπεν, Ποῖος θέλει νὰ γελάῃ τὸν ἐαυτὸν του; Ἐὰν ἔλεγε τὸ εὐαγγέλιόν μας περὶ τοῦ προφήτου σας, διὰ τί ἡμεῖς νὰ μὴν τὸν πιστεύσωμεν; — Λέγει ὁ Βανῆς, Οἱ ἱερεῖς σας τὸν κρύπτουν. — Τότε λέγει ὁ Παναγιώτης, καὶ γελάσας δυνατὰ εἶπεν, Τὸ εὐαγγέλιόν μας ὅλοι τὸ ἀναγινώσκουμεν καὶ ἀπὸ 1662 χρόνους ἕως τῶρα ἐμεταφράσθη τόσαις φοαῖς, καὶ ἐτυπώθη τόσαις χιλιάδες φοαῖς εἰς διάφοραις γλώσσαις εἰς 1662 χρόνους, ὅμως ἰωτα δὲν ἄλλαξεν, οὔτε λείπη στυγμὴ καμία, οὔτε ἄλλαξεν οὔτε δύναται νὰ κρυπτῇ διὰ τί τόσοι συγγραφεῖς καὶ μεγα-

λίτεροι διδάσκαλοι, ὅπου ἔγραφαν ἐξηγήσεις εἰς τὸ εὐαγγέλιον εἰς διαφόρους καιροὺς, ἢ μὲ ἄλλον τρόπον διηγήσεως ἀνάφεραν ρήσεις τοῦ εὐαγγελίου, δὲν φαίνεται νὰ ἔχουν καμίαν διαφορὰν τὰ λόγια τους. — Λέγει ὁ Βανῆς, Ἀμὴ ποῖος εἶναι ὁ Παράκλητος, ὅπου λέγει τὸ εὐαγγέλιον; — Καὶ ὁ Παναγιώτης εἶπεν, Ὅταν ἦτον σιμὰ εἰς τὸν θάνατόν του ὁ Ἰησοῦς, ἔκραξε τοὺς μαθητάς του, διὰ λέγωντας ἀπὸ τοὺς δώδεκα τοὺς τρεῖς, καὶ ἐπῆγεν μεταύτους ἀπάνο εἰς τὸ βουνί, καὶ ἔδειξε τὴν θεότητά του, διὰ νὰ πιστεύσουν καὶ νὰ ἐγνωρίσουν ποῖος εἶναι. Καὶ μετὰ ταῦτα ἐπῆρεν τοὺς δώδεκα τὴν νύκτα ἐκοίνην, ὅπου ἤθελε νὰ παραδωθῇ, καὶ τοὺς εἶπε πολλὰς καὶ μεγάλας παραγγελίας· ἀμὴ ἐπειδὴ καὶ ἐκεῖνοι οἱ δώδεκα δὲν ἐγνώρισαν τὴν θεότητά του, τοὺς λέγει, ἔχω νὰ σὰς εἰπῶ καὶ ἄλλα πολλὰ λόγια, ἀμὴ τῶρα δὲν δύνασθε νὰ τὰ κατὰ λάβετε· ἀμὴ ὡς ἂν ὑπάγω ἐγὼ, θέλω σὰς πέμψειν τὸ Πνεῦμα τῆς ἀληθείας, καὶ ἐκεῖνο σὰν ἔλθῃ θέλει σὰς εἰπεῖ ἐγὼ ποῖος εἶμαι· αὐτὸ τὸ Πνεῦμα τὸ ὀνομάζει Παράκλητον. — Λέγει ὁ Βανῆς, Τὴν θέλει νὰ εἰπῇ Παράκλητος; — Λέγει ὁ Παναγιώτης, Παρακαλεσμένος. — Τότε λέγει ὁ βασιλικὸς ἐπίτροπος, Καὶ τόσον ἔγινες ἐσὺ τῶρα ἀμαθὴς τῆς Ἀραβικῆς γλώσσης, καὶ δὲν ἤξεύρεις πῶς Ἀχμέτ, ὅπου εἶναι ἓνα ὄνομα τοῦ προφήτου μας, καὶ θέλει νὰ εἰπῇ Παρακαλεσμένος, καὶ τὸ Παράκλητος; — Καὶ πάλιν ὁ Παναγιώτης εἶπεν, Ἀκουσον, παρακαλῶ, τὴν αὐθεντία σου. Ἀκόμη ὕστερον ὁ Ἰησοῦς εἶπε τοῖς μαθηταῖς του, ὅταν ἤθελε νὰ ἀναληθῇ, νὰ καθήσουν εἰς τὴν Ἱερουσαλὴμ, καὶ νὰ ἀκροτερέσουν, ἕως ὅπου νὰ ἔλθῃ ἐκεῖνος ὅπου τοὺς ἔταξεν. — Λέγει ὁ Βανῆς, Ἐκεῖνος δὲν ἦλθεν; — Λέγει ὁ Παναγιώτης, Ναῖσκε, ἦλθεν πενήντα ἡμέρας ὕστερα ἀπὸ τὸν θάνατον τοῦ Ἰησοῦ, καὶ ἦτον μία φλόγα πυρός, καὶ ἐκάθησεν εἰς τὰς κεφαλὰς τῶν Ἀποστόλων, καὶ ἔγιναν εὐθὺς σοφοί, καὶ ἐλαλοῦσαν ὅλκις ταῖς γλώσσαις· καὶ ἐγνώρισαν τὸν Ἰησοῦν διὰ Θεόν.

Τότε πάλιν ἐσυγχήθησαν ὅλοι, καὶ ἔπτυσαν εἰς τοὺς κόλπους τους, ὡς βλασφημίαν ἀκούσαντες.

Λέγει ὁ Βανῆς, Αὐτὰ εἶναι ὅλα ἐδικὰ σας λόγια, ὅπου ἐσεῖς τὰ ἐπροσθέσατε· ἀμὴ εἰς τὴν διαθήκην μας τὴν νέαν λέγει ὁ Θεός, ὅτι ἄλλὰ ἔστε ἐσεῖς τὸ εὐαγγέλιον, καὶ οἱ Ἑβραῖοι τὴν παλαιάν. — Λέγει ὁ Παναγιώτης, Δὲν εἶναι βολετόν νὰ εἶναι ὁ Παράκλητος ὁ Μωάμεθ ὁ προφήτης σας· διατὶ ὁ Ἰησοῦς λέγει τοῖς Ἀποστόλοις, ὅτι εἰς αὐτοὺς νὰ στείλλῃ τὸν Παράκλητον· καὶ ὁ προφήτης σας ἦλθεν ὕστερα ἀπὸ τὸν Χριστὸν 600 χρόνους. — Τότε ὁ Βανῆς ἐφιλονείκησε μερικὸν περὶ τὸν ἀριθμὸν τῶν χρόνων, ἀπὸ Χριστοῦ ἕως τοῦ Μωάμεθ, λέγωντας πῶς εἶναι μόνον πεντακόσαιο ἐννεήντα, καὶ ὄχι ἑξακόσιοι.

Εἶτα λέγει πρὸς τὸν Παναγιώτην ὁ Βανῆς, Ὁ Ἰωάννης τὸ εὐαγγέλιον εἰς τί γλώσσαν τὸ ἔγραψεν; — Λέγει ὁ Παναγιώτης, Εἰς Ἑλληνικὴν. — Καὶ ὁ Βανῆς εἶπεν, Ἀμὴ τὸ *H.M.*, *H.M.*, *ἡμὰ σαβαχθαρί*, εἰς τί γλώσσαν εἶναι; — Ὁ Παναγιώτης εἶπε, Εἰς Ἑβραϊκὴν. — Καὶ ὁ Βανῆς, Ὅχι, μόνον εἰς τὴν Συριακὴν καὶ εἰς αὐτὸ ἐδιεφέροντο περισσὸν οἱ δύο ὁμοῦ. — Λέγει ὁ Παναγιώτης, πῶς μὲ τὴν αἰχμηλωσίαν Βαβυλωνος, οἱ Ἑβραῖοι ἐμιλοῦσαν γλώσσαν Ἑβραϊκὴν καὶ σμιγμένην μὲ τὴν Συριακὴν, καθὼς φαίνεται εἰς τὸ Ἑβραϊκὸν ταλμούθ βιβλίον λεγόμενον. Ἀρῆσαν αὐτὸ τὸ ζήτημα καὶ ἦλθον εἰς τὸ προκείμενόν τους. — Καὶ λέγει ὁ Βανῆς, Διὰ τί τὸ εὐαγγέλιον σας δὲν τὸν εἶπε τὸν λόγον αὐτὸν, μεταφρασμένον εἰς τὴν Ἑλληνικὴν γλώσσαν εἰς τὸ λοιπὸν εὐαγγέλιον, ἀμὴ αὐτὸ μόνον, καὶ τῶρ λέγει Ἑβραϊστὸι; — Ὁ Παναγιώτης εἶπε, Διὰ τί εἶναι ὕστερος λόγος τοῦ Ἰησοῦ εἰς τὸν στυρὸν ἀπάνω, δι' αὐτὸ ὁ Εὐαγγελιστὴς μὲ τὴν αὐτὴν διάλεκτον τὸ εἶπεν, καθὼς καὶ παρὰκάτω τὸ ξηγᾷ ὁ Εὐαγγελιστὴς λέγων, πῶς αὐτὸς ὁ λόγος θέλει νὰ εἰπῇ, Θεέ μου, Θεέ μου, ἵνα τί μὲ ἐγκατέλιπες; ὁμοῦς ἔχει καὶ ἄλλην ἔννοιαν μυστικωτέραν, καὶ ἀκριβεστέραν, ἢ ὅποια διὰ τί κατὰ τὴν ἐπιστήμην τοῦ *καβαλά* (*) ἀπὸ τὰ Ἑβραϊκὰ στοιχεῖα τῶν λόγων αὐτῶν εἰς τὸ *H.M.*, *H.M.*, ἐκκρίνουσιν μυστήρια μεγάλα, τὰ ὅποια ἐκεῖνοι μόνον τὰ ἱερούρου καὶ τὰ ἐγνωρίζουσιν, ὅπου τὴν ἀπόκρυφον τέχνην ἱερούρουσι, καὶ ἡ λογιστικὴ σου, ὅπου ἱεούρεις πόσον βάθος μέγα εἶναι τὸ *εἰς ἔσθρι*, τὸ ὅποιον εἶναι ἡ προφητεία τέχνη καὶ ἐπιστήμη τοῦ *καβαλά*. Καὶ ἂν ἤθελεν εἰπεῖν μετὰ Ἑβραϊκὰ στοιχεῖα, δὲν ἐγνωρίζον, ἐπειδὴ καὶ εἰς τὴν τῶν Ἑλληνικῶν στοιχείων τάξιν δὲν ἀρμόζουσι τὰ Ἑβραϊκὰ.

Ἐστάθη μετρίως εἰς τοῦτο ὁ Βανῆς, ὁμοῦς δὲν ἐπιείθετον, ἀμὴ ἔλεγεν, πῶς ἤκουεν ἀπὸ ἑνὸς Ἀρμένην ἱερέαν, ὅπου ἀρνήθη τὴν πίστιν τοῦ Χριστοῦ καὶ ἔγινε μουσουλμάνος, πῶς αὐτὰ τὰ λόγια εἶναι Συριακὰ, καὶ θέλουν νὰ εἰποῦν ἐπὶ τῇ Θεέ μου, Θεέ μου, *πέμψον ὁγλίγωρα τὸν προφήτην τὸν ὕστατον, διὰ νὰ σώσῃ τὸν κόσμον*. — Ὁ Παναγιώτης εἶπεν, Δὲν χωροῦν τόσα λόγια εἰς τὸ *ἡμὰ σαβαχθαρί*, διὰ τί τὸ *ἡμὰ*, ἱεούρεις ἡ λογιστικὴ σου πῶς θέλει νὰ εἰπῇ, *ἵνα τί, ἢ διατί*; καὶ οἱ Ἀραβες ἐπὶ λέγουσιν, ἐπειδὴ καὶ ἡ Ἑβραϊκὴ ἔχει μεγάλην συγγένειαν μὲ τὴν Ἀραβικὴν διάλεκτον. Τὸ *σαβαχθαρί*

εἶναι ῥῆμα, ἢ εἶναι ἀντωνυμία, καὶ σημαίνει τὸ ἐμὲ, ὡς εἶναι καὶ εἰς τὸ Ἀραβικόν. Καὶ πῶς εἶναι δυνατὸν τὸ λοιπὸν εἰς τὸ *σαβαχθαρί* νὰ εἶναι τόσα λόγια; Ὅμοῦς αὐτὸ εἶναι εὐκαλὸν νὰ ἐρωτήσωμεν ἕνα Ἑβραῖον τί σημαίνει, καὶ νὰ στέρξωμεν τὸν λόγον του. Ἀμὴ ἐπειδὴ καὶ τὸ Εὐαγγέλιον μαζὶ καὶ ὁ Ἰησοῦς, ὡς λέγετε ἐσεῖς, ἦλθεν εἰς τὸν κόσμον, σταλμένος ἀπὸ τὸν Θεόν, διὰ νὰ ἐπιστρέψῃ τὸν κόσμον εἰς τὴν θεογνωσίαν, ἐὰν τὸ *σαβαχθαρί* ἐσημάδευεν, ὡς λέγεται ἐσεῖς, *πέμψον τὸν προφήτην εἰς τὸν κόσμον γὰρ τὸν σώσῃ*, διὰ τί δὲν τὸ λέγει, καὶ νὰ τὸ φανερώσῃ ὁ Εὐαγγελιστὴς, καὶ αὐθις [ἰσ. εὐθὺς] ὅπου ἦλθεν ὁ προφήτης σας, νὰ τὸν πιστεύσουν ὅλοι οἱ ἄνθρωποι, ἦγουν οἱ χριστιανοί, ἀμὴ τὸν ἔφησαν ἐπὶ σκοτεινὸν, καθὼς εἶναι; — Λέγει ὁ Βανῆς, Αὐτὸ τὸ ἔκαμεν ὁ Θεὸς διὰ νὰ χαλασθῇτε ἐσεῖς. — Λέγει ὁ Παναγιώτης, Μὴνα διὰ σὰς δὲ ἔστειλεν ὁ Θεὸς τὸ εὐαγγέλιον καὶ τὸν Ἰησοῦν, διὰ νὰ γελάσῃ τὸν κόσμον, καὶ νὰ τὸν κολάσῃ; καὶ θέλει ὁ πανάγαθος νὰ κολασθοῦν οἱ ἄνθρωποι; — Λέγει ὁ Βανῆς, Ὁ Θεὸς εἶναι αὐτεξούσιος, καὶ ὅτι θέλει αὐτὸς κάμνει.

Τότε λέγει ὁ κριτὴς τῆς Εὐρώπης ἕνα ῥητὸν τῆς διαθήκης τους, πῶς *Ὁ Θεὸς ὁ βούλεται ποιεῖ*. — Καὶ ὁ Βανῆς λέγει πρὸς τὸν Παναγιώτην, Ἐσεῖς λέγετε τὸν Ἰησοῦν Θεόν, διὰτὶ ἐγεννήθη ἐκ παρθένου Μαρίας ἄνευ ἀνδρὸς; ἀμὴ εἰς τὸν ποιήσαντα [τὸν] Ἀδάμ χωρὶς ἀνδρὸς καὶ γυναῖκα, τί ἀδυνατεῖ τὸν Θεὸν νὰ κάμῃ καὶ τὸν Ἰησοῦν χωρὶς ἀνδρὸς; — Λέγει ὁ Παναγιώτης, Ὅχι μόνον δι' αὐτὸ τὸν ἔχω τὸν Ἰησοῦν διὰ Θεόν, ἀλλ' ἐπειδὴ ὅσα εἶπεν οἱ προφῆται διὰ τὸν μεσίαν, τὸν ὅποιον τὸν ἐπροείπον υἱὸν Θεοῦ, ἐκεῖνα ἐτελειώθησαν εἰς τὸν Ἰησοῦν, εἰς τὴν γέννησιν καὶ ἀνατροφὴν του, ἢ εἰς τὸν θάνατον καὶ ἀνάστασιν του, καὶ εἰς τὰ θαύματά του, ὅπου ἔκαμε. — Λέγει ὁ Βανῆς, Πόθεν πιστεύετε ἐσεῖς πῶς ὁ Ἰησοῦς ἔκαμεν αὐτὰ ὅπου λέγετε; — Λέγει ὁ Παναγιώτης, Ἐκ τῆς κοινῆς καὶ πολυχρονίου παραδόσεως, ἡ ὅποια εἶναι τόσον ἀληθὴς καὶ ἰσχυρὰ, ὅπου ἔκαμε τὸν κόσμον ὅλον σχεδὸν καὶ ἐπίστευσεν, ἀλλὰ καὶ ἀπὸ διαφορᾶς πίσταις τοὺς ἐπέστρεψεν, καὶ ἦλθον εἰς τὴν πίστιν τοῦ Χριστοῦ. — Λέγει ὁ Βανῆς, Ποῖοι εἶναι αὐτοὶ ὅπου ἦλθον, ἢ εἶδον τὰ ὅσα λέγετε ἐσὺ διὰ τὸν Ἰησοῦν, ἐὰν εἶναι ἀληθινὰ, δίχως νὰ τὰ ἐπαράδωσαν ἕως ἐσένα; Λέγει ὁ Παναγιώτης, Οἱ πρόγονοί μου. — Καὶ ὁ Βανῆς εἶπε, Καὶ ἦσαν οἱ πρόγονοί σου ἕως τὸν καιρὸν τοῦ Χριστοῦ; καὶ ἂν ἦσαν, τί θρησκείας ἦσαν; — Λέγει ὁ Παναγιώτης, Βέβαιον εἶναι, πῶς ἦσαν εἰς τὸν καιρὸν τοῦ Χριστοῦ οἱ πρόγονοί μου, ἐπειδὴ εἶμαι ἀπόγονος τοῦ Ἀδάμ; ἀμὴ εἰς ποῖαν θρησκείαν ἦσαν τότε, δὲν ἱεούρω, ὁμοῦς ἐπειδὴ εἶμαι Ἕλληνα ἐνδεχόμενον εἶναι,

(*) *Κ α β δ α λ α*, ἡ παρ' Ἰουδαίους πολυθρόλλητος, ἰστί, κατ' αὐτοὺς, μέρος τῆς στοματικῆς ἀπὸ Μωσέως καὶ τῶν προφητῶν κατιούσης ἀγράφου παραδόσεως, ἀσχολουμένη ἰδίως περὶ τὰς μυστικωτέρας ἐννοίας. [Βλέπε πλεονέστερον τοῦ αὐτοῦ μου Οἰκονόμου τὸ Περὶ τῶν Ὁ Ἑρμηνευτῶν τῆς II. Θεῆας Γραφῆς σοφώτατον σύνταγμα, τόμ. Γ', σελ. 38, καὶ Μελετ. Ἐκκλ. Ἰστωρ. Α', σελ. 28.]

πῶς ἦτον εἰδωλολάτραι· καὶ βλέπωντας τὰ θαύματα τοῦ Χριστοῦ καὶ τῶν Ἀποστόλων, τὸν ἐπίστευσαν διὰ Θεὸν ἀληθινόν, καὶ ἐδέχθησαν τὸ εὐαγγέλιον. Καὶ αὕτη εἶναι ἡ παράδοσις ὅπου ἦλθεν εἰς ἐμένα καὶ εἶμαι χριστιανός. — Λέγει ὁ Βανῆς, Ἐπειδὴ ἐκεῖνας τὰς παραδόσεις δέχεσαι, ὅπου εἶναι τῶρα 1662 χρόνοι, διὰ τί δὲν δέχεσαι καὶ τὰς ἀληθεστάτας παραδόσεις αὐτάς, καὶ τῶν θαυμάτων, καὶ τῆς ζωῆς τοῦ ἐδικοῦ μας προφήτου, ὅπου εἶναι μόνον 4000 χρόνοι; — Λέγει ὁ Παναγιώτης, Διὰ τί δὲν ἔχω τι νὰ βεβαιώσω διὰ τὰς παραδόσεις αὐτάς. — Λέγει ὁ Βανῆς, Καὶ τί ἄλλην βεβαιώσω θέλεις, παρὰ τὴν ἀποδοχὴν ὅπου ἡ οἰκουμένη ὅλη ὡς ἀληθῶς ἐδέχθη, καὶ ἐπίστευσεν εἰς τὸν προφήτην μας· διατὶ πόσοι ψευδοπροφῆται ἦλθασιν, καὶ θαύματα ἑκαμασι πλαστὰ, ὡς ὁ Ἀπέχμαν ἐκεῖνος ὁ περίφρων, καὶ ἄλλοι· ἀμὴ εἰς ὀλίγον καιρὸν, καὶ εἰς ὀλίγους ἀνθρώπους ἐξαπλώθη ἡ θρησκεία τους, καὶ ἐφανίσθησαν, διὰ τί ἐγνωρίσθησαν διὰ τὴν κακίαν τους, καὶ αἰσχρὰν τους ζωὴν, καὶ τὰ κακά τους ἔργα, ὡς ἂν ἐφανερώθησαν, καὶ τοὺς ὠργίσθησαν ὅλοι οἱ ἄνθρωποι διὰ ψεύστας· ἐπειδὴ ἡ ἁμωμος ζωὴ, καὶ πολιτεία τοῦ προφήτου μας, καὶ συμφώνως μὲ τὴν ἐπαγγελίαν του βεβαίωσι τὸν προφήτην μας, ὡς ἂν ἦτον ἡ ζωὴ του καὶ πολιτεία του.

Τότε ἐσυγχρίσθη τόσον ὁ Παναγιώτης, ὅτι ἄλλαξεν ἡ ὄψις του, καὶ ἔδειχεν πῶς ἤθελε νὰ εἰπῇ τίποτες, ὅμως πάλιν ἐσιώπησεν. — Καὶ ὁ Βανῆς τοῦ λέγει, Τί θέλεις νὰ εἰπῇς; — Καὶ ὁ Παναγιώτης ἐστάθη ὀλίγον· εἶτα λέγει, Τίποτες δὲν ἔχω νὰ εἰπῶ. — Καὶ ὁ Βανῆς εἶπε, Τί πρόφασιν ἔχεις νὰ μὰς εἰπῇς ἄλλην, καὶ δὲν πιστεύεις τὸν προφήτην μας; — Λέγει ὁ Παναγιώτης, Διὰ τί δὲν βλέπω θαύματα νὰ ἔκαμεν, ὡς ἔκαμεν ὁ Ἰησοῦς μας. — Λέγει ὁ Βανῆς, Ὡς ἂν ποῖα θαύματα; — Λέγει ὁ Παναγιώτης, Τρεῖς νεκροὺς ἀνέστησεν ὁ Ἰησοῦς μου. — Λέγει ὁ Βανῆς, Ἀλήθεια εἶναι. — Καὶ ὁ Παναγιώτης τοῦ εἶπεν, Ἀμὴ ὁ ἐδικός σου ποῖαν ἀνέστησεν; — Λέγει ὁ Βανῆς, Ἀληθινόν εἶναι πῶς δὲν ἀνέστησε νεκρὸν ἄνθρωπον, ἀμὴ ἔκαμεν ἄλλο θαῦμα μεγαλύτερον· διὰ τί θέλοντες οἱ ἐχθροὶ του οἱ ἀσεβεῖς νὰ τὸν φονεύσουν, ἐφαρμάκωσαν ἓνα ἄρνι, καὶ ἀφ' οὗ τὸ ἔψησαν, τὸ ἔφερν ἐμπροσθεν νὰ φαγῇ, καὶ τόμου τὸ ἔβηλεν εἰς τὸ στόμα του, τὸ ἐγνώρισεν μὲ τὸ προφητικόν του πνεῦμα, πῶς εἶναι φαρμακόμενον, καὶ δὲν ἔφαγε, μήτε ἄλλον ἄφησε νὰ φάγῃ, ἀλλ' εὐθὺς τὸ ἀνέστησε, καὶ τὸ ἔκαμε ζωντανόν. Τὸ θαῦμα αὐτὸ εἶναι μέγα, διὰ τί τὸ ἄρνι ἦτον διπλοθνητωμένον, σφαγμένον, καὶ ψημένον· καὶ ἐφύλαξε καὶ τὸν ἐκυτόν του, καὶ τοὺς περιστώτας ἀπὸ τὸν θάνατον. Ἰδοὺ πόσαις ἀνάστασις εἶναι ἐδῶ θαυμασιώταται, καὶ παράδοξαι. Καὶ διὰ τί, ἔστρωντας νὰ εἶναι χα-

μηλὸς ὁ ἁμβωνας, εἰς τὸν ὅποιον ἦτον συνθηθειμένος νὰ κάθεται καὶ νὰ κηρύττῃ τὸν λόγον τοῦ Θεοῦ ὁ προφήτης, τὸν ἐσύκωσαν ἀπ' ἐκεῖνον τὸν τόπον, καὶ τὸν ἐπῆγαν ἔξω εἰς ἄλλον τόπον ὑψηλότερον· καὶ διδάσκωντας ἐκεῖ τὸν λαόν, παρόντος τοῦ πλήθους, καὶ προσέχοντος τὴν διδασκαλίαν, ἤκούσθη φωνὴ ἐλεεινὴ, καὶ θρῆνος, καὶ κλαύσιμον τινός· καὶ ὁ λαὸς ἀτενίζωντας ἐδῶ καὶ ἐκεῖ, νὰ ἰδοῦν ποῦ κλαίει, καὶ κανεὶς δὲν ἐφαίνετον, μόνον φωνὴ καὶ θρῆνος ἤκούετον· καὶ ἀπορούντων πάντων, λέγει ὁ προφήτης, Στοχασθῆτε πῶς αὐτὸ, ὅπου κλαίει, δὲν εἶναι ἄνθρωπος, ἀλλὰ ξύλον. Τότε στραφεὶς ὁ προφήτης πρὸς τὸ μέρος, ὅπου ἤκούετον ἡ φωνή, καὶ λέγει, Εἰπέ μας, διὰ τί κλαίεις; Καὶ ἤκούσθη φωνὴ λέγουσα, διὰ τί μὲ ὑστέρησες ἀπὸ τὴν χαρὰν, ὅπου εἶχα, καὶ ἀκούμβιζεν ὁ θρόνος σου ἀπάνω μου, καὶ τῶρα μὲ ὑστέρησες αὐτῆς τῆς χάριτος, πῶς νὰ μὴν κλαίω καὶ νὰ ὀδυρόμην; Θαυμάζόντων δὲ πάντων εἰς τὸ παράδοξον, λέγει ὁ προφήτης, Ἐπειδὴ ἐσὺ εἶσαι ξύλον, καὶ τόσον πρόθυμο εἶσαι εἰς τὴν δουλειαν καὶ ὑπηρεσίαν, ἀμὴ πρέπει καὶ ἡμεῖς νὰ σοῦ κηρώμεν τὴν ἀντάμοιβήν, καὶ δι᾿ ἅλλεξε ἀπὸ τὰ δύο τοῦτα, ὅποιον θέλεις νὰ σοῦ κάμω· στέργεις νὰ σὲ κάμω δένδρον μὲ κλάδους, καὶ καρπούς, καὶ φύλλα ὡς ἦσουν πρότερον εἰς τὸν κόσμον πολλάς χιλιάδας χρόνους, ἢ νὰ παρακαλέσω τὸν Θεὸν νὰ σὲ φυτεύσῃ εἰς τὸν παράδεισον, καὶ νὰ γένῃς ἐκεῖ μέγα καὶ καρποφόρον δένδρον, διὰ νὰ τρέφουνται οἱ δίκαιοι μὲ τοὺς καρπούς σου; Τότε τὸ ξύλον εἶπε, Καλιώτερα θέλω νὰ εἶμαι εἰς τὸν παράδεισον αἰωνίως, παρὰ εἰς τὸν κόσμον τοῦτον τὸν πρόσκαιρον· ἴστε φανερόν εἶναι πόσον ἦτον τὸ θαῦμα τοῦτο μέγαλον.

Ὁ δὲ Παναγιώτης ἔδειχεν εἰς τὰ λόγια ὡς μὴ προσέχων· Καὶ ὁ Βανῆς τοῦ λέγει, Τί λέγεις τῶρα; Ἰδοὺ ὁ προφήτης μας ὅπου ἔκαμε θαύματα μεγάλα, καὶ ἄλλα μεγαλότερα, ὡς τὴν σελήνην, πανσέληνον οὔσαν, τὴν νεκοῦσαν εἰς δύο, καὶ ἐκατέβηκαν τὰ δύο μέρη τῆς σελήνης, καὶ ἐπέρασαν ἀπὸ τὰ μανήκια τοῦ προφήτου, καὶ πάλιν ἦλθον εἰς τὸν τόπον τους. — Λέγει ὁ Παναγιώτης, αὐτὰ λέγονται καὶ γράφονται ἀπὸ τοὺς ἐδικούς σας· καὶ ἐγὼ τὰ ἐδιέβασα εἰς τὸν Σιᾶρναβην· ἀμὴ ἂν ἡ σελήνη, πανσέληνος οὔσα, ἤθελε διακριθεῖν εἰς τὸν αὐρινόν εἰς δύο, ἤθελε φανεῖν ἀπὸ ὅλον τὸ ἡμισφαίριον τῆς γῆς, καὶ τὸ ἤθελεν γράψειν καὶ ἄλλοι πολλοὶ, μάλιστα εἰς τὸν καιρὸν ἐκεῖνον, ὅπου ἔκαμναν τὰς οὐρανίους παρατηρήσεις τῶν φαινομένων. — Λέγει ὁ Βανῆς, Ἀμὴ ἐὰν δὲν δέχεσαι καὶ ἐκεῖνα τὰ θαύματα ἕως τὴν σήμερον καὶ φαίνονται, ὅπου εἶναι χρεια νὰ τὰ δέχεσαι, διὰ τί δὲν δέχεσαι τοῦτα ὅπου εἶναι φανερά; — Λέγει ὁ Παναγιώτης, Ποῖα εἶναι

τοῦτα ὁποῦ λέγει; — Καὶ ὁ Βανὴς εἶπεν, Οἱ στή-
χοι τῆς νέας μας διαθήκης 6000 εἶναι, καὶ εἰς κάθε
στίχον εὐρίσκονται τρία θαύματα φανερά· ἓνα ἡ
ἀρὰ διὰ τῶν λόγων, ἡ ὁποία εἶναι τόσον θαυμα-
στή, ὅπου ὅλοι οἱ ποιηταὶ τῶν Ἀράβων, δὲν ἤμπο-
ρεσαν νὰ τὰ μάθουν καὶ ὁμολόγησαν πάντες πῶς
εἶναι λόγια Θεοῦ καὶ ὄχι ἀνθρώπων, καὶ τὸ ἱερόν
καὶ ἐπὶ αὐτὸ ἀπὸ ταῖς ἱστορίαις· Δεύτερον θαῦμα εἶ-
ναι τὰ μυστήρια ὁποῦ διηγᾶται ἡ διαθήκη μας, καὶ
ἐξηγᾶται τὰς λοιπὰς διαθήκας. Τρίτον θαῦμα εἶναι
τὰ μέλλοντα, ὁποῦ μετὰ τὰ στοιχεῖα τῶν ρητῶν τῆς
διαθήκης πρότερον προέβητε (1), καθὼς τὸ δῆχναι
ἡ ἐπιστήμη τοῦ τζεφρίου ἰδουρά, 18,000 θαύματα
παρόντα καὶ φαινόμενα· Τί ἔχεις νὰ εἰπῇς; — Λέ-
γει ὁ Παναγιώτης, Ὁ Ἰησοῦς μας εἶπεν, πῶς ὕστερα
ἀπὸ ἑμένα θέλουν ἔλθῃ πολλοὶ νὰ ὀνομασθῶν προ-
φήται, καὶ νὰ κάμνουν θαύματα, ἀμὴ νὰ μὴν τοὺς
πιστεύετε, οὐδὲ νὰ τοὺς δεχθῆται. — Καὶ ὁ Βανὴς
εἶπεν, Ἐπειδὴ λέγεις, πῶς ὕστερα ἀπὸ ἐκεῖνον τὸν
προφήτην καὶ νόμον ἄλλον δὲν δεχόμεσθαι, ἀμὴ
διὰ τί μετὰ τὸν Μωϋσέα καὶ τὸν νόμον ἐκεῖνον, ἐ-
δεχθήκατε τὸν Ἰησοῦν μετὰ τὸν νόμον του, καὶ ἀφῆ-
σατε τὸν Μωϋσῆν· ἀμὴ διὰ τί δὲν δέχεσθε καὶ τὸν
προφήτην τὸν Μωάμεθ; — Λέγει ὁ Παναγιώτης,
Ὁ νόμος τοῦ Μωϋσέως ἦτον ἀρχὴ καὶ προοίμιον
τοῦ ἐδικοῦ μας νόμου· δι' αὐτὸ τὸν ἐδεχθήκαμεν τὸν
Ἰησοῦν καὶ τὸν νόμον του, ἐπειδὴ αὐτός τελειοῖ καὶ
σφραγίζει τοῦ Μωϋσέως· δι' αὐτὸ καὶ ὁ Μωϋσῆς λέ-
γει φανερά, πῶς θέλει νὰ ἔλθῃ μετὰ ταῦτα ἄλλος
προφήτης νὰ τελειώσῃ τὸν νόμον ἐκεῖνον, καὶ αὐτὸς
ἦτον ὁ Ἰησοῦς· ἀμὴ ὁ Ἰησοῦς μᾶς εἶπε πῶς ἄλλος
προφήτης δὲν ἔρχεται ὕστερα, ἀμὴ ἂν ἔλθῃ καὶ
ἄγγελος, νὰ μὴν τὸν πιστεύεται. — Λέγει ὁ Βανὴς,
Τί θέλει νὰ εἰπῇ ἐκεῖνο τὸ ρητὸν, ὁποῦ εἶναι εἰς τὴν
Παλαιάν διαθήκην λέγει, *Ὁ Θεὸς ἐμφανισθήσεται
ἐν Σινᾷ, καὶ δοξασθήσεται ἐν Σιών, καὶ ἐκλάμψει
ἐν Φαράβ*; — Λέγει ὁ Παναγιώτης, Τὸ ρητὸν αὐτὸ
εἰς ποῖον μέρος τῆς διαθήκης εἶναι; * καὶ εἶναι. *
— Καὶ ὁ Βανὴς εἶπεν, Δὲν ἤξεύρω, μόνον τοῦτο ἤ-
ξεύρω, πῶς τὸ ρητὸν αὐτὸ βέβαιον εἶναι, καὶ μετὰ
εἶπε ἓνας Ἑβραῖος Σύρος Σολομών λεγόμενος. —
Λέγει ὁ Παναγιώτης, Συνήθεια εἶναι τῶν Ἑβραίων
αὐτὴ νὰ ψεύδωνται, καὶ μάλιστα εἰς τοὺς ἄλλοέ-
θους· ὅμως ἐγὼ αὐτὸ τὸ ρητὸν εἰς τὴν Παλαιάν δὲν
τὸ ἐνθυμούμαι νὰ εἶναι. — Λέγει ὁ Βανὴς, Ἐφάνη ὁ
Θεὸς εἰς τὸν Μωϋσέα, καὶ τὸν ἀμὸν ἐκεῖνον. ἐδο-
ξάσθη ἐν Σιών, ὅταν ἦλθεν ὁ Ἰησοῦς καὶ ἐκήρυξε
τὴν ἀλήθειαν εἰς τὴν Ἱερουσαλήμ· καὶ ἐλάμψεν ἐν
Φαράβ, ὅταν ἦλθεν καὶ ἐλάμψεν ὁ προφήτης Μωά-
μεθ, ἐν χώρᾳ Ἀμεθιά, ἡ συριστὶ λέγεται Φαρχθι. —
Λέγει ὁ Παναγιώτης, Ὁ Ἑβραῖος ἐκεῖνος ἐτῆζεν τὸ ἐ-
ξηγᾶν τὸ ρητὸν αὐτὸ, ἡ οἱ λογιώτης σου; ἡ νῦν

τὴν ἐξηγήσιν αὐτὴν; — Λέγει ὁ Βανὴς, Ὁχι ὁ Ἑ-
βραῖος τὸ ἐξηγᾷ, ἀλλ' ἐγὼ, διὰ τί ὁ Ἑβραῖος ἔλεγεν,
πῶς τὸ ρητὸν σημαίνει, ὅτι ὁ Θεὸς ἐφάνη ἐν Σινᾷ
διὰ τοῦ Μωσαϊκοῦ νόμου, ἐδοξάσθη ἐν Σιών διὰ Δά-
βιδ τοῦ βασιλέως καὶ προφήτου, καὶ ἐλάμψεν ἐν
Φαράβ διὰ τοῦ μεσίου, ὁποῦ μέλλει νὰ ἔλθῃ. Ἐτῆζεν
ἔλεγεν ὁ Ἑβραῖος, ἀμὴ ἐγὼ ἐγνώρισα πῶς ἐσφαλὲν
πρῶτον εἰς τὴν προφορὰν τοῦ Φαράβ, καὶ τὸ λέγει
Φαράνθ· πρᾶξι δαύτερον διὰ τὸν Δάβιδ, ἐπειδὴ τὸν
συγκρίνει μετὰ τὸν Μωϋσέα, καὶ τὸν κάμνει σχεδὸν
μετὰ γαλῖτερον τοῦ Μωϋσέως· ὅμως διὰ τοῦ Μωϋσέως
ἐδόθη νόμος, καὶ ὄχι διὰ τοῦ Δαβὶδ. — Λέγει ὁ
Παναγιώτης, Εἰς τὴν Παλαιάν γραφὴν τόπος δὲν
εἶναι Φαράβ ὀνομαζόμενος, οὔτε εὐρίσκεται· ἀμὴ
εἶναι ἓνας τόπος σιμὰ εἰς τὴν Παλαιστίνην καὶ λέ-
γεται Φαράν. Φαίνεται καὶ εἰς τὴν γεωγραφίαν πῶς
εἶναι μίαν χώραν πέραν τοῦ ποταμοῦ ἔξω εἰς τὴν
μεγάλαν Σκυθίαν, καὶ λέγεται Φαράνθ· ὅθεν ὁ Φα-
ραφήτης ἐκεῖνος ὁ σοφὸς, ὁποῦ ἦτον τόσος σοφὸς
καὶ περίφημος εἰς τὰ βιβλία σας, ὥς εἶναι εἰς τὰ
ἐδικὰ μας, ὁ Ἀριστοτέλης, ἡ ὁ Πλάτων· ἀμὴ αὐτοὶ
οἱ τόποι, ὁποῦ εἶναι αὐτὴ ἡ χώρα ἡ Μεσκέ, εἶναι
Ἑρυθρὰν θάλασσαν. — Τότε ὁ Βανὴς διατρυφίετο,
πῶς Φαράβ λέγεται συριστὶ ἓνα ὄρος τῆς Μεσκάς,
καὶ πῶς οἱ Ἑβραῖοι καὶ χριστιανοὶ ἐμετάλλαξαν τὴν
λέξιν, καὶ τὴν εἶπαν Φαράν, διὰ νὰ φύγουν τὴν ἀ-
νάγκην τοῦ ρητοῦ.

Βλέποντας δὲ ὁ ἐπίτροπος πῶς ἐσίμωσεν ἡ ἐσπέ-
ρα, καὶ τὸ πλῆθος ἐστέκοντα ἔξω περιμένοντες νὰ
κριθῶσιν, ἐσηκώθη καὶ ἐμπήκεν εἰς τὸ κρητῆριον·
ἐκ βίας δὲ καὶ ὁ Παναγιώτης ἐξέβη ἔξω, διὰ νὰ ξε-
κουρασθῇ ὀλίγον, ἀλλὰ ἀπέστειλαν ὁ Βανὴς εὐθὺς
καὶ τὸν ἐκραξε, καὶ εἶπε παρόντος τοῦ κριτοῦ τῆς
Εὐρώπης, τοῦ νῦν νομοκράτορος, καὶ τὸν λέγει, Εἰς
παῖαν ἀνατωλὴν προσκυνᾶται ἐσεῖς οἱ χριστιανοί;
— Λέγει ὁ Παναγιώτης, Εἰς τὴν ἀνατολὴν τοῦ
Κριοῦ. — Λέγει ὁ Βανὴς, Λοιπὸν ἐκεῖνος, ὁποῦ ἔ-
κτισε τὴν ἁγίαν Σοφίαν, δὲν ἦτον εἰς τὸ σέβας τὸ
ἐδικόν σας; — Λέγει ὁ Παναγιώτης, Ναί, εἰς τὸ
ἐδικόν μας ἦτον. Καὶ ἄρχισεν ὁ Παναγιώτης νὰ λέ-
γει εἰς πλάτος τὴν ἐπανάστασιν καὶ τὴν νίκην ὁποῦ
ἔγινε εἰς τὸν καιρὸν τοῦ βασιλέως Ἰουστινιανοῦ, καὶ
τὴν φωτίαν ὁποῦ ἔβαλαν οἱ στρατιῶται καὶ ἐκατά-
καυσαν τὴν ἁγίαν Σοφίαν, ὁποῦ ἦτον ξύλινη πρῶ-
τα, κτισθῆσα ἀπὸ Κωνσταντίνου τοῦ μεγάλου καὶ
πῶς ὁ Ἰουστινιανὸς θέλοντας νὰ παρηγορήσῃ τοὺς
Κωνσταντινουπολίτας, ὡς μεγαλόφρονος ὁποῦ ἦτον,
ἐκτισεν τὴν ἁγίαν Σοφίαν [ἴσ. μετέτοιον] τέτοιον
καλωπισμὸν· ἄφησε δὲ καὶ τὸ ὄνομα τὸ παλαιόν,
ὁποῦ εἶναι τῆς ἁγίας Σοφίας τοῦ Θεοῦ, ἡγοῦν τοῦ
Ἰησοῦ. — Ὁ δὲ Βανὴς ἔλεγεν, πῶς δὲν λέγεται Σο-
φία τοῦ Θεοῦ, ἀμὴ ὁ βασιλεὺς ὁποῦ τὴν ἐκτίσεν,

τὴν ὀνόμασεν Σοφίαν εἰς τὸ ὄνομα τῆς γυναικὸς του. — Καὶ ὁ Παναγιώτης ἀπέδειχνεν, ὅτι ὁ Ἰουστινιανὸς γυναικα Σοφίαν δὲν εἶχεν, καὶ πῶς ἄλλος βασιλεὺς Ῥωμαίων εἶχε γυναικα Σοφίαν λεγομένην, καὶ εἰς τὸ ὄνομα [τῆς] ἐκτίσεν παλάτια καὶ τὸν λιμένα, τὰ ὁποῖα τὰ ὀνόμασεν Σοφικαῖς. — Ὅμως σφραγίζοντες εἰς τὸ προκείμενον, λέγει ὁ Βακῆς, Καὶ ἐκὼν ἦτον εἰς τὸ ἐδικὸν σπας σέβας ὁ κτήσας τὴν ἁγίαν Σοφίαν, διὰ τί δὲν ἔθεσε τὸ θεμέλιον, ἤγουν εἰς τὴν ἀνατωλὴν τοῦ Κριοῦ, μόνον εἰς τὴν ἀνατωλὴν τοῦ Αἰγοκέρου, ὅπου εἶναι ἴσκι πρὸς τὴν ἐδικὴν μας ἀνατωλὴν, ἤγουν τὴν Μείκαν; — Λέγει ὁ Παναγιώτης, εἰς τὴν ἀνατωλὴν τοῦ Αἰγοκέρου πρὸς ἡμᾶς εἶναι ἡ Ἱερουσαλήμ, καὶ ὁ κτίστης τῆς ἁγίας Σοφίας, πρὸς τιμὴν καὶ εὐλόγησιν τῆς Ἱερουσαλήμ, ἔθεσε τὴν ἐκκλησίαν πρὸς τὴν τοῦ Αἰγοκέρου ἀνατωλὴν, ἤγουν πρὸς τὴν Ἱερουσαλήμ. — Λέγει ὁ Βακῆς, Ὁχι, μόνον θέλων ὁ Θεὸς τὴν περίφημον αὐτὴν ἐκκλησίαν νὰ τὴν ἐντοιμάσῃ διὰ τοὺς μουσουλμάνους, εὐδόκησεν νὰ κτιστῇ εἰς τὸ θεμέλιον αὐτὸ, διὰ νὰ τὴν ἔχωμεν ἡμεῖς· διὰ τί ἂν ἦτον εἰς τὴν ἀνατωλὴν τοῦ Κριοῦ, ἔκμνε χρεῖα νὰ τὴν χυλάσωμεν καὶ αὐτὴν, ὥς καὶ τὰς ἄλλας ὅπου τὰς ἐχαλάσαμεν ἡμεῖς, καὶ τὰς ἐξανακτήσαμεν, ἤγουν ὡσὰν τοὺς ἁγίους Ἀποστόλους, καὶ τὰς λοιπὰς ἐκκλησίας τῆς Κωνσταντινουπόλεως.

Εἰς τοῦτο ἦλθεν καὶ ὁ βασιλικὸς ἐπίτροπος, καὶ ἀπολύσας τὸν ὄχλον ὀγλίγωρα, καὶ παραστήσας τὸν Παναγιώτην, εἶπε πάλιν, Τί λέγεις τῶρα, ἔχεις ἄλλο νὰ εἰπῇς; ἔλα μόνον γένου μουσουλμάνος. — Λέγει ὁ Παναγιώτης, Ἐγὼ δὲν ἔχω ἄλλο νὰ εἰπῶ, οὔτε ἄλλον λόγον λέγω, παρὰ ἐκεῖνον ὅπου εἶπα, πῶς εἶμαι μὲ τὸν Ἰησοῦν, κατὰ τὴν ἐπαγγελίαν, καὶ κάντε ἔλθῃ καὶ ἄγγελος, δὲν τὸν δέχομαι. Καὶ οὕτως ἐσιώπησαν πάντες· καὶ δαίπνον προτιθέμενος, ὁ Παναγιώτης ἐξῆλθε ἀπ' ἐκεῖ. Ταῦτα ἐκ πολλῶν εὐρέθησαν [γρ. ἐρρέθησαν] τῇ ἡμέρᾳ ἐκείνῃ.

ΑΡΧΑΙΟΛΟΓΙΚΑ.

« Τὸ ἄροτρον ἀνεκάλυψεν ἐν τοῖς ἐρειπίοις τῆς ἀρχαίας πόλεως Ἰπαιπών, ἐπὶ πλακὸς κεχωσμένης, ἀνάγλυφον ἄξιον λόγου, ὥς μοι φαίνεται.

» Ἐπὶ πλακὸς μαρμαρίνης, ἑκατομμέτρου Γαλλικοῦ ὕψους ἐχούτης, εἶναι γεγλυμμένος ὀπλίτης φέρων κράνος ἀπύνηθες τῶν ὄσων ἄχρι τοῦδε εἶδον· διότι τὸ σκιάδιον τοῦ κράνου ἀντὶ νὰ κλίνη πρὸς τὰ κάτω εἶναι ἀναπεπταμένον πρὸς τὰ ἄνω, τὸ δὲ πρόσωπον τοῦ ὀπλίτου ὑποκρύπτεται ὑπὸ δικτυωτοῦ πλέγματος ἐντέχνως κατεσκευασμένου. Τὸ στέρνον μέχρι τῶν μηρῶν καλύπτει γέρρον ἢ τετράγωνος ἀσπίς ὀμφαλωτή, καὶ ἐπ' αὐτῆς φαίνονται μικραὶ τινες γραμμαὶ οἷον αἰ λείψανα γραμμάτων παριστῶντα. Ἡ ἀριστερὰ χεὶρ ὑποκρύπτεται ὑπὸ τὴν ἀσπίδα, ἡ δὲ δεξιὰ πεφραγμένον ἔχουσα τὸ ἔμπροσθεν τῆς χειρὸς ὑπὸ σκληροῦ τινος σώματος, συνδεδεμένου ἐξ ὀπισθεν διὰ δεσμῶν ὥς ἐκ σχοινίου ἢ ἄλλου τινὸς σώματος συμπεπλεγμένου, φέρει ἄρπην ἢ μικρὸν τι θέριστρον ὄχι ἀνάλογον τοῦ μεγέθους τοῦ ὀπλίτου. Οἱ πόδες τοῦ πεφραγμένου καὶ αὐτοὶ ὑπὸ κνημίδων συνδεδεμένων ὀπισθεν μὲ τὸν αὐτὸν τῆς χειρὸς δεσμὸν, παρουσιάζουσι τὸν ἄνδρα κινούμενον ἢ ὀρμῶντα, καθότι ὁ μὲν δεξιὸς ποὺς βαίνει ἐπὶ τοῦ ἐδάφους, ὁ δὲ ἀριστερὸς μένει αἰωρημένος, καὶ τὸ ὅλον δὲ τοῦ σώματος κλίνει μικρὸν εἰς τὰ ἔμπροσθεν παρουσιάζει ἄνθρωπον κινούμενον. Τὸ κάτω μέρος τῶν ποδῶν, οἱ ταρσοὶ δηλονότι καὶ τὰ πέλματα εἶναι γυμνά, καὶ εἰς αὐτὰ ἐπιλοτιμήθη ὁ γλύπτης νὰ παραστήσῃ ἄπασαν τὴν περὶ τὸ γλύφειν τέχνην του, καθότι διακρίνονται οἱ δάκτυλοι καὶ οἱ ὀνυχες μὲ τήν τε τέχνην, ὥστε ἀπορεῖ ὁ βλέπων ἂν ἦναι φυσικὸς ἢ γεγλυμμένος· ἐπάνωθεν τοῦ ὀπλίτου εἶναι γεγραμμένα τὰ γράμματα ΣΕΙΔΟΝΙΟΣ, ἅπερ παριστῶσι Ποσειδῶνιος, διότι ἡ ἀρχὴ λείπει, ὥς ἀποκοπέντος τοῦ μέρους ἐκείνου τῆς πλακὸς. Τὰ γράμματα αὐτὰ ὑποθέτω ὅτι εἶναι 200 ἔτη π. Χ. τῆς ἐποχῆς δηλονότι καθ' ἣν ἀντὶ τοῦ αἰ ἔγραφον ε καὶ, ἀντὶ τοῦ ω, ο' ὡσαύτως δὲ καὶ περὶ τῶν κεραιῶν τῶν ἐπὶ τοῦ νι καὶ ος γεγραμμένων, ἅς περ ὑποθέτω βχρείας· διότι ἂν δὲν ἀπατῶμαι, ἐβάρυνον οἱ τότε γραμματικοὶ τὰς ἀτανίστους λέξεις. Κάτωθεν τοῦ ὀπλίτου χωρίζονται ὑπὸ γραμμῆς δύο ταῦροι ἐξηγηριωμένοι, κυρτωμένα ἔχοντες τὸν αὐχένα καὶ τὴν οὐράν, ἥτις ἕως τὸ τέλος εἶναι συνεστραμμένη, καὶ βλέποντες ὁ μὲν πρὸς δεξιὰ, ὁ δὲ πρὸς ἀριστερά. Εἰς τὸ ὀπισθεν μέρος τῶν ταύρων φαίνεται οἷον δοκός τις, πλαγίως κειμένη καὶ καλυπτομένη ὑπὸ τοῦ σώματος τῶν ταύρων, ὣν ὁ πρὸς τ' ἀριστερὰ εἶναι ἀφανισμένος ὑπὸ τῆς ὑγρασίας ἢ ὑπὸ τῆς σκαπάνης. Εἰς τὸ μέσον τοῦ ἐπάνω μέρους τῆς πλακὸς ὑπάρχει ὀπὴ τετράγωνος, μαρτυροῦσα ὅτι ἔκειτο ἐπ' αὐτῆς καὶ ἄλλη πλάξ γραμματα ἔχουσα, ὣν τὸ τέλος ἔληγεν εἰς τὸ « Ποσειδῶνιος. »

(ἀμάλθια.)

Γράφουσιν ἐκ Θεσσαλονίκης τὰ ἑξῆς·

« Εἰς τὸ χωρίον Αἰκινάδες τῆς Μακεδονικῆς ἐπαρχίας Ἀνασελίτης (Λεψίνι) κείμενον παρὰ ταῖς ὑπαίρειαις τοῦ Πίνδου πλησίον τῆς Λαψίστης, χωρικὰς ἀροτριῶν ἀνεῦρε πρό τινων ἡμερῶν ἀγάλμα Ἡρακλέους ὀρειχάλκινον, ὕψους ἑνὸς περίπου γαλλικοῦ μέτρου, κάλλιστα ἐξεργασμένον. Τὸ ἀγάλμα τοῦτο